

Poučavanje argumentacijskih pogrešaka u nastavi govorništva

Čačko, Adrijana

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:122946>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-10**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za fonetiku

Adrijana Čačko

**POUČAVANJE ARGUMENTACIJSKIH POGREŠAKA
U NASTAVI GOVORNIŠTVA**

Diplomski rad

Zagreb, rujan 2024.

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za fonetiku

Adrijana Čačko

**POUČAVANJE ARGUMENTACIJSKIH POGREŠAKA
U NASTAVI GOVORNIŠTVA**

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Jelena Vlašić Duić, red. prof.

Zagreb, rujan 2024.

PODACI O AUTORU

Ime i prezime: Adrijana Čačko

Naziv oba studija: Fonetika, smjer Rehabilitacija slušanja i govora; Slovački jezik i književnost, smjer Prevoditeljsko-kulturološki

PODACI O RADU

Naslov rada na hrvatskome jeziku: *Poučavanje argumentacijskih pogrešaka u nastavi govorništva*

Naslov rada na engleskome jeziku: *Teaching argumentative fallacies in oratory classes*

Datum predaje rada:

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOG RADA

Ovim potvrđujem da sam osobno napisala diplomski rad pod naslovom

POUČAVANJE ARGUMENTACIJSKIH POGREŠAKA U NASTAVI GOVORNIŠTVA

i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, podaci ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni članci i sl.) u radu su jasno označeni kao takvi te su navedeni u popisu literature.

Adrijana Čačko

Zagreb, 2024.

Zahvala

Na prvom mjestu želim izraziti zahvalnost svojoj mentorici, profesorici Jeleni Vlašić Duić na njezinoj nesebičnoj podršci i strpljenju tijekom cijelog procesa izrade ovog diplomskog rada.

Također, želim zahvaliti svim svojim kolegama i prijateljima koji su bili uz mene tijekom mog studija, pružajući podršku u svim fazama ovog akademskog putovanja gdje je bilo smijeha, suza, sreće, tuge, a oni su to sve uvelike olakšali. Posebno zahvaljujem prijateljima iz KUD-a Preporod koji su moja druga obitelj. Njihov pozitivni duh tjerao me dalje, a uz ples i pjesmu svaki se ispit činio manje strašnim.

Hvala i onima koji više nisu s nama, a bili su podrška dok su bili tu: baka Maca i deda Štef. Hvala i tebi, tata, znam da si ponosan tamo gore.

Na kraju, najveću zahvalu zaslužuje moja obitelj, posebno mama Mirjana, sestra Nives i brat Mihael koji su mi pružili nesebičnu moralnu i financijsku podršku, ljubav i razumijevanje. Njihova vjera u mene bila je moj najveći izvor snage i motivacije. Hvala vam što ste bili moj stup i oslonac u ovom čitavom procesu.

Sadržaj

1. Uvod	1
1.1. Argumentacija	1
1.1.1. Politički govor	3
1.1.2. Etos	5
1.1.3. Patos	5
1.1.4. Logos	6
1.2. Važnost argumentacije i prepoznavanja argumentacijskih pogrešaka u nastavi govorništva	6
1.3. Uloga argumentacijskih pogrešaka u oblikovanju kritičkog mišljenja	7
2. Vrste argumentacijskih pogrešaka	8
2.1. Pogreške diverzije	9
2.2. Pogreške strukture	10
2.3. Pogreške jezika	11
2.4. Ad hominem argumenti	13
2.5. Ostali Ad argumenti	14
2.6. Uzorkovanje i generalizacije	15
2.7. Pogreške u korelaciji i uzrocima	16
2.8. Zaključivanje analogijom	17
3. Pristupi analizi argumentacijskih pogrešaka i njihova primjena u srednjoškolskom obrazovanju	18
4. Priprema nastavnog sata	21
4.1. Komentar o održanom nastavnom satu	31
5. Analiza argumentacijskih pogrešaka u sučeljavanju američkih predsjedničkih kandidata Donald Trumpa i Joea Bidena	32
5.1. Straw man	32
5.2. Red herring	33
5.3. Irelevantan zaključak	34
5.4. Kompleksno pitanje	34
5.5. Petitio principii	35
5.6. Generalni Ad hominem	35
5.7. Uvredljivi Ad hominem	36
5.8. Situacijski Ad hominem	37
5.9. Tu quoque	37
6. Zaključak	38
7. Literatura	39

1. Uvod

Argumentacija je verbalna, socijalna i racionalna aktivnost usmjerena na uvjeravanje razumnoga sugovornika u prihvatljivost stajališta, iznošenjem niza tvrdnji koje opravdavaju ili pobijaju tvrdnju izraženu u stajalištu. Argumenti mogu biti valjani i nevaljani, a standardna definicija argumentacijskih pogrešaka jest da je to argument koji se čini valjanim, ali zapravo nije valjan (Van Eemeren i Grootendorst, 2004:158).

Argumentacija i prepoznavanje argumentacijskih pogrešaka imaju važnu ulogu u oblikovanju kritičkoga mišljenja, koje je neophodno za analizu informacija koje dobivamo svakodnevno. U prvom, teorijskom, dijelu rada raspravlja se o argumentaciji općenito, gdje se polazi od Aristotelova poimanja argumentacije kako bismo uopće shvatili što je argumentacija. U idućem se navode i klasificiraju argumentacijske pogreške te se svaka od njih definira i opimjeruje. Cilj je prvoga dijela rada isticanje važnosti proučavanja argumentacijskih pogrešaka.

Drugi se dio rada bavi analizom govora i metodičkim pristupom u srednjoškolskoj nastavi. Najprije se definira politički govor jer korpus čini predsjedničko sučeljavanje dvaju političara u čijim se govorima analiziraju argumentacijske pogreške. Analizirat će se argumentacijske pogreške koje bi bilo poželjno obraditi u nastavi Govorništva. Rad će pokazati kako prepoznavanje i razumijevanje argumentacijskih pogrešaka može doprinijeti razvoju retoričkih vještina i kritičkoga mišljenja učenika.

1.1. Argumentacija

Pojam *argument* odnosi se na razlog kojim se podupire ili kritizira određena tvrdnja koja je upitna ili sumnjiva. Dobar argument je onaj koji daje dobar razlog odnosno više razloga koji podupiru iznesenu tvrdnju jer se u tvrdnju uvijek može sumnjati i ona ne mora biti točna. Ovim se implicira da postoje dvije strane u argumentiranju te kao takvo poprima oblik dijaloga (Walton, 2006). Argumentacija je nizanje argumenata u dijalogu u svrhu komunikacije, odnosno razmjene informacija, stavova i mišljenja. Argument se sastoji od premisa, odnosno tvrdnji koje su iznesene u dijalogu, te zaključka kojim se podupiru ili pobijaju premise (Walton, 2006).

Škarić (2011:13) argumentaciju definira kao oblikovanje teksta kojim se koga pridobiva razumski. Pritom ističe da snaga argumenta u pridobivanju ne leži u snazi istine koju oni iznose nego u uvjerenju slušatelja da bi izneseno moglo biti istinito. Sud koji treba argumentirati, a da

bi bio prihvaćen, zove se tvrdnja. Tvrdnju treba obrazložiti ili argumentirati ako je ona publici neprihvatljiva odnosno ako postoji razilaženje u mišljenju. Argumentiranje je valjano ako zaključak, koji slijedi iz veza s osloncem, bude identičan s tvrdnjom. S druge strane, ako je zaključak širi ili uži od tvrdnje ili na bilo koji način od nje odmaknut, kaže se da je takvo argumentiranje nevaljano. Škarić (2011: 22) navodi kako se umijeće argumentiranja u najvećoj mjeri sastoji u tome da se pronađe što jača zajednička misao u fondu općih interesa ili pak najdojmljiviji podatak ili činjenica. Pritom ističe kako oslonac u argumentaciji mogu biti citati poznatih ljudi, kao i poslovice čiji je autor „narod“, pa zaključuje: „Svi ti argumentacijski postupci jači su što su činjenice čvršće urezane u svijesti slušača i što su podaci provjerljiviji.“ (Škarić, 2011:22)

Svaka se argumentacija sastoji od tvrdnje, očitosti i razumske veze. U raspravi se sudionici razilaze u mišljenjima tj. nalaze se u disensu (Škarić, 2011:13). Uvjeravanje započinje kada jedan od sudionika počne navoditi razloge koji idu u prilog njegovoj tvrdnji. Pod tvrdnjom se misli na sud koji treba razumski utemeljiti kako bi ga druga strana u raspravi prihvatila, a vrednuje se u odnosu na trivijalnost i branjivost (Škarić, 2011: 23). Očitost je oslonac, odnosno pojam za sve ono na što se sudionik može pozvati u raspravi kako bi suparnika racionalno uvjerio. On je sam po sebi prihvatljiv i ne treba ga se posebno argumentirati, međutim upitna može biti njegova točnost. Očitosti se dijele na definicije, topose, stereotipe, citate, mišljenja autoriteta, primjere podatke i činjenice (Škarić, 2011). Razumske veze su veze između oslonca argumentacije i zaključka, a Škarić (2011) ih dijeli na: dedukciju, indukciju, analogiju, kauzalnost i semiotičnost. Dedukcija je logički izvod u kojem se iz dva suda izvodi treći. Takva shema ima dva oblika, a to su silogizam i entimem. Induktivna se veza odnosi na izvođenje tvrdnje, koja je generalizacija iz niza pojedinačnih slučajeva. Čovjeku je uređeno misliti da ako se jednom nešto dogodilo, da će se to ponoviti ili da se može ponoviti. Argumentiranje analogijom sastoji se u tome da se sporna tvrdnja prepozna kao instanca šire tvrdnje čiji oslonac čine primjeri koji su publici već poznati i nesporni. Kauzalnost je čovječja osobina da pojave shvaća kao uzročno-posljedične veze iako ponekad uzrok nije poznat ili posljedica ne proizlazi iz tog uzroka. Naposljetku, Škarić (2011) ističe kako tvrdnja i oslonac mogu biti povezani semiotički, što znači da očitost možemo sagledati kroz njezinu moguću simboliku te na toj simbolici temeljiti tvrdnju. Pritom valja naglasiti kako Perelman (1982) ističe zajednički jezik kao neophodan minimum koji je potreban kako bi se argumentacija mogla odvijati odnosno uopće dogoditi. Groarke i Tindale (2013: 7) iznose da su argumenti komunikacijski činovi koji se koriste kako bi se uspostavilo određeno stajalište te dodaju da su takva stajališta duboko ukorijenjena te mogu biti određena spolom, rasom i nacionalnošću. Neke druge mogu

reflektirati naše obrazovanje, karijeru, čak i osobna razmišljanja. Groarke i Tindale (2013: 9) argumente dijele na jake i slabe. Jaki su oni koji bi trebali uvjeriti razumnu publiku da je zaključak vjerodostojan i da ga kao takvog publika treba prihvatiti. Slabi su argumenti oni koji se lako pobijaju, ali se, dodavanjem premisa, i oni mogu ojačati. Korištenje lažnih argumenata koji izgledaju poput valjanih, a zapravo nisu valjani, podrazumijeva pogrešan odabir argumenata. Takvi lažni argumenti naizgled su logični i točni, što ih čini teškim za uočavanje i pogoduje njihovom čestom korištenju (Tindale, 1999). Iako su česti u retorici, lažni argumenti nemaju nikakvu argumentativnu vrijednost. Škarić (2011: 85) definira lažne argumente kao figure čije konture odstupaju od oblika ispravnih argumenata. Sukladno tomu, posebno mjesto u području argumentacije odnosi se na logičke pogreške ili sofizme. Lažni argumenti mogu biti namjerno korišteni pa se nazivaju sofizmima (što ih svrstava u skup smicalica) ili nenamjerne pogreške, koje se nazivaju paralogizmi (Škarić, 2011: 85).

Učinkovita argumentacija zahtijeva pravilnu analizu, kritičko razmišljanje i sposobnost artikulacije. Kako bismo poboljšali argumentacijsku vještinu, važno je razvijati sposobnost prepoznavanja te konstruiranja valjanih, jasnih i uvjerljivih argumenata. Kišiček (2021: 51) naglašava da je dobra priprema važan čimbenik za dobro argumentiranje te da prije samog formiranja stava, a pogotovo prije rasprave, govornik mora baratati relevantnim informacijama. Ističe da je pogrešno poimanje argumentacije kao samo i isključivo verbalne vještine, već da je to također kognitivna i intelektualna vještina koju čovjek posjeduje i uvježbava. Argumentacija je proces koji podrazumijeva iznošenje stava i potpore, točnije argumenata koji taj stav potkrepljuju. Kišiček (2021:47) navodi da govornik prije svega mora jasno i nedvosmisleno iznijeti stav o nekom pitanju kako bi uopće došlo do argumentacije. Često se može čuti kako političari raspravljaju o nekom problemu, ali nije jasno što točno žele reći. Međutim, dobar političar u pripremi argumentacije mora predvidjeti i sve moguće protuargumente i na njih imati spreman odgovor.

1.1.1. Politički govor

Politički se govor može definirati kao „javna izjava političkog subjekta usmjerena na specifičnu publiku s ciljem postizanja određenih političkih ciljeva“ (Škarić, 2003: 45). U tom kontekstu retorika postaje ključno sredstvo kojim se političari služe da bi utjecali na percepciju i ponašanje publike. Bayley (2004) navodi kako je politički govor instrument kroz koji se oblikuju i održavaju društveni odnosi moći i tvrdi da politički diskurs nije samo sredstvo za prijenos informacija, već i alat za ostvarivanje političkih ciljeva. Jezik je u politici također često i instrument manipulacije jer se političari koriste retorikom i diskurzivnim strategijama kako bi

legitimirali određene političke odluke i delegitimirali opozicijske stavove. Kišiček i Stanković (2014: 10) ističu da je govor ključan alat svakog političara. Uz pomoć vještina govorništva i sposobnosti uvjeravanja političari ostvaruju svoje ciljeve, pobjeđuju na izborima, opravdavaju svoje odluke te uspostavljaju dobre unutarnje i vanjskopolitičke odnose, što Inić (1984: 35) dovodi do krajnosti: „Ne postoji nijedno tako dobro i efikasno sredstvo, koje omogućuje da se sa smiješno malo rada osvoji veoma mnogo privilegija kao što je upotreba političkog govora.“ Način na koji političar govori osnovni je dio njegovog javnog imidža. Govoreći odlučno, bez oklijevanja i zamuckivanja, snažnim glasom i jasnom dikcijom, političari stvaraju dojam samopouzdanosti i odlučnost, a njihove govorne sposobnosti ponekad mogu imati presudan utjecaj na cijelu njihovu karijeru, o čemu svjedoče Kišiček i Stanković (2014: 11). Prema Zarefskom (2008) politički govornici često moraju balansirati između prezentiranja snažnih argumenata i održavanja svoje vjerodostojnosti pred publikom.

Podjelu političkog govora napravio je još Aristotel (1355b) koji u svojoj *Retorici* naglašava da dobro strukturiran govor mora biti logičan, etičan i emocionalan kako bi postigao maksimalan učinak na publiku. Govor dijeli na tri vrste: politički, sudski i epideiktiki i ta klasifikacija ovisi o slušateljima kojima je govor upućen. Lucas (2015: 30) navodi da je cilj javnog govora dobivanje željenog odgovora slušatelja, ali ne pod bilo koju cijenu. Javni govor oblik je moći i stoga nosi sa sobom veliku etičku odgovornost. Ako se pažljivije i s većom dozom kritičnosti slušaju govori političara, a osobito ako se o njima duže razmišlja ili ih se analizira, moguće je otkriti da političari nisu imuni na logičke pogreške te da katkada posežu za retoričkim smicalicama. U političkom govoru vrlo su česte kvalifikacije i etiketiranje. To su riječi koje se pridodaju činjenicama te izriču stav ili mišljenje o nekim postupcima, ali se taj stav ni na koji način ne argumentira. Kišiček i Stanković (2014: 23) ističu kako su takvom govoru sklonije žene od muškaraca. Škarić (2011: 85) definira lažne argumente kao figure koje odstupaju od oblika ispravnih argumenata, naglašavajući važnost prepoznavanja i dekonstrukcije takvih taktika u političkom diskursu. Također, za političke se govore kao karakteristične navode pogreške poznate kao *argumentum ad populum* u kojima se iznesene tvrdnje maskiraju u činjenice, a temelje se na onome što je popularno i što ljudi žele čuti. Time se zapravo neargumentirana radnja „podmeće“, a da se nije obrazložila, potkrijepila ili dokazala (Kišiček, Stanković, 2015: 29-37). U analizi političkog govora ključno je razumjeti na koji način govornici koriste različite retoričke vještine kako bi uvjerali svoju publiku. Aristotel (1355b) te vještine dijeli na etos, patos i logos.

1.1.2. *Etos*

Etos se odnosi na kredibilitet i karakter govornika. U političkim govorima, *etos* igra ključnu ulogu jer publika često procjenjuje vjerodostojnost i moralni autoritet političara prije nego što se odluči prihvatiti njihove argumente. Prema Aristotelu *etos* je uvjerljiv kada govornik pokazuje mudrost (*phronesis*), vrlinu (*areté*) i dobru volju (*eunoia*) prema publici (Aristotel, 1355b). Politički lideri često grade svoj *etos* kroz povijest javnog služenja, moralnu dosljednost i osobni integritet. On pomaže publici da vjeruje govorniku i da se poveže s njegovim vrijednostima i stavovima. Primjer *etosa* u političkom govoru može se vidjeti kod predsjednika Baracka Obame koji je često koristio svoju osobnu priču kao način da izgradi povjerenje publike. U inauguracijskom govoru 2009. godine, Obama je naglasio svoje iskustvo kao organizator zajednice i senatora, što je doprinijelo njegovu kredibilitetu kao vođe koji razumije izazove s kojima se suočavaju obični Amerikanci (Mašić i Kišiček, 2015). Političari koriste različite strategije za izgradnju svojega *etosa*. Na primjer, Barack Obama tijekom svoje predsjedničke kampanje često je naglašavao svoj rad u zajednici i akademske uspjehe kako bi izgradio svoj *etos*. Pritom Atkinson ističe kako je njegova sposobnost da se predstavi kao lider koji razumije i brine o potrebama običnih građana bila ključna za njegov uspjeh (Atkinson, 1984).

1.1.3. *Patos*

Patos se odnosi na emocionalni apel govora, odnosno sposobnost govornika da izazove određene emocije kod publike. Tradicionalna argumentacija isticala je važnost odvajanja emocija od razuma smatrajući da su emocije u procesu uvjeravanja uvijek svojevrsna diverzija, nešto što je sumnjivo i što odvlači pozornost (Kišiček, Stanković, 2014: 25) U političkom kontekstu, *patos* je često korišten za stvaranje podrške, osjećaja hitnosti ili apeliranje na zajedničke vrijednosti i strahove. Donald Trump u svojim je govorima često koristio *patos* kako bi izazvao osjećaj straha i nesigurnosti zbog imigracije, terorizma i gospodarskih problema. Tako Charteris-Black (2014) ističe kako mu je njegov apel na emocije pomogao da pridobije podršku dijela biračkoga tijela koje se osjećalo zapostavljeno i nesigurno. Trumpovi govori često obiluju anegdotama i slikovitim opisima kojima je cilj emocionalno angažirati publiku. S obzirom na to da se *patos* odnosi na emocionalnu privlačnost govora, politički ga govornici nerijetko koriste kako bi izazvali emocije kod publike, kao što su nada, strah, ljutnja ili suosjećanje. Weissman (2010: 60) ističe kako je ključno da govornik prebaci pozornost sa sebe na publiku i pritom uzima u obzir njihove osjećaje. Također smatra da se uspješnost govornika

očituje u upotrebi zamjenice „vi” jer je time očito da si govornik postavlja pitanje o tome kakve koristi ima publika od njegovih riječi i osjećaja.

1.1.4. Logos

Logos se odnosi na logički aspekt argumentacije, odnosno uporabu činjenica, statističkih podataka i racionalnih argumenata za podršku tvrdnjama. U političkim govorima logos je ključan za uvjeravanje publike o ispravnosti politika i prijedloga na temelju dokaza i razuma. Zbog toga Lucas (2015: 224) navodi da značenje govora mora odmah biti jasno da se ne dođe do nesporazuma. Jasnoća se postiže korištenjem jasnog jezika, izbjegavanjem apstraktnih pojmova i uklanjanjem svih nepotrebnih riječi. Tako će se primjerice izbjegavati pleonazam – gomilanje istoznačnih riječi za izražavanje jedne misli. Dakle, logos se odnosi na logičku strukturu i racionalne argumente unutar govora, odnosno na korištenje činjenica i statističkih podataka koji govorniku pomažu uvjeriti publiku u valjanost njegovih tvrdnji. Kada je Angela Merkel govorila o potrebi za politikom štednje tijekom europske dužničke krize, često je koristila statističke podatke i analizirala ekonomiju da bi ojačala svoje argumente. Njezin pristup oslanjao se na *logos* kako bi uvjerala publiku u nužnost teških ekonomskih mjera. U svom prvom inauguracijskom govoru 1933. godine Roosevelt je jasno izložio svoje planove za ekonomski oporavak koristeći konkretne podatke i racionalne argumente kako bi uvjerio naciju u potrebu za promjenama (Mašić i Kišiček, 2015). U političkom govoru logos igra središnju ulogu kada političari moraju opravdati složene odluke ili politike. Korištenje činjenica, brojki i statističkih podataka, u kombinaciji s logičkom analizom, omogućuje političkim liderima da uvjerljivo predstavljaju svoje argumente. Zarefsky (2008: 32) ističe da „politički govornici često moraju balansirati između potrebe za pružanjem snažnih, logički utemeljenih argumenata i zahtjeva da njihov diskurs bude pristupačan i razumljiv široj javnosti.“ Upravo ovaj balans omogućuje im da koriste logos kako bi izgradili povjerenje i autoritet pred publikom.

1.2. Važnost argumentacije i prepoznavanja argumentacijskih pogrešaka u nastavi govorništva

Argumentacija je ključna vještina koja omogućava pojedincima da izraze svoje mišljenje, brane svoje stavove i analiziraju tuđe argumente. U kontekstu nastave govorništva razvijanje sposobnosti argumentiranja i prepoznavanja argumentacijskih pogrešaka od iznimne je važnosti za formiranje kritičkoga razmišljanja. Argumentacija pomaže učenicima da strukturiraju svoje misli, analiziraju različite perspektive i na temelju toga donose odluke. S jedne strane, Groarke i Tindale (2013: 79) naglašavaju važnost argumentacije u obrazovanju, osobito u razvijanju

sposobnosti jasnog izražavanja i logičkog razmišljanja učenika. Sposobnost argumentiranja ne samo da pomaže učenicima da se precizno izražavaju nego im omogućava i bolje razumijevanje kompleksnih informacija. Ta je vještina neophodna za akademski i profesionalni uspjeh jer potiče kritičko mišljenje i sposobnost donošenja informiranih odluka.

Međutim, Sunara-Jozek (2019) upozoravaju na negativne posljedice koje proizlazi iz toga što učenici sve više upotrebljavaju tehnologiju. Iako tehnologija olakšava pristup informacijama i omogućuje bržu komunikaciju, ona također dovodi do površnoga i fragmentiranog načina izražavanja. To može rezultirati smanjenjem kvalitete pisanog i usmenog izražavanja, što je u suprotnosti s ciljem razvoja argumentacijske vještine. Može se primijetiti kako postoji značajan nesrazmjer između ciljeva obrazovanja i stvarnih komunikacijskih praksi učenika u digitalnome dobu. Dok se obrazovni sustav trudi razvijati vještine koje učenicima omogućavaju dublje razumijevanje i kritičko promišljanje, tehnologija može djelovati kao distraktor, potičući brzu, ali površnu komunikaciju. Ta činjenica ukazuje na potrebu za prilagođavanjem obrazovnih metoda koje bi uzele u obzir promjene koje donosi tehnologija. Također, obrazovni sustav trebao bi aktivno raditi na tome da učenike nauči kako koristiti tehnologiju na način koji će doprinijeti njihovom razvoju, a ne ga ometati. Društvene mreže serviraju gotove informacije i potiču svoje korisnike da ih prihvate kakve jesu, a mladi prate trendove i ne propituju sadržaje. Takav je oblik ponašanja opasan i nimalo ne doprinosi razvoju kritičkoga razmišljanja.

1.3. Uloga argumentacijskih pogrešaka u oblikovanju kritičkog mišljenja

Kritika dolazi od grčke riječi *kritikós*, *krínein* što znači razlučiti, odlučiti, suditi (Hrvatski jezični portal), a Klaić (2007) je definira kao analizu, prosuđivanje i vrednovanje nekoga predmeta, postupka i djela. Shvaćajući se kao nešto negativno, u svakodnevnoj se komunikaciji često zazire od kritike, stoga se ona nerijetko izbjegava. Cohen (2015) smatra kako filozofi kritičko mišljenje vide kao tečaj neformalne logike: proučavanje argumenata izraženo je prirodnim jezikom, gdje argument koji je valjan, sam po sebi nije dovoljan. Zaključak također mora biti valjan.

Kritičko se razmišljanje u kontekstu modernog odgoja i obrazovanja smatra pozitivnim i često se veže za potrebe suvremenoga svijeta. Buchberger (2012: str.) navodi najmanje dva razloga za navedeno. Tako prvo ističe kako suvremeno demokratsko društvo pretpostavlja aktivne građane koji promišljaju, preispituju, vrednuju i donose odluke ističući kako će samo građani s razvijenim vještinama kritičkoga mišljenja moći odgovarati zahtjevima suvremenog

demokratskog svijeta. Kao drugi razlog navodi odlike suvremenog svijeta kao što su: izniman tehnološki napredak, vrijeme brzih i stalnih promjena, izloženost pojedinca velikoj količini informacija i značajno povećanoj razini dostupnosti informacija koje nameću potrebu za aktivnim, promišljenim i preispitujućim, kritičkim pristupom.

John Dewey (1910) kritičko mišljenje naziva *refleksivnim mišljenjem* te ga definira kao ustrajan, aktivan i temeljit proces traženja i primjerenog ispitivanja osnova ili dokaza za određeno vjerovanje. S druge strane spominje i tzv. *obično mišljenje* koje podrazumijeva proces prihvaćanja vjerovanja s malo ili gotovo niti jednim dokazom. Ono što Dewey naziva *običnim mišljenjem* možemo povezati s reproduktivnim mišljenjem odnosno procesom osnovnog usvajanja i razumijevanja informacija bez dodatnoga propitkivanja. Pojedinaac koji razmišlja reproduktivno, pročitani će tekst ponoviti s istim strukturama rečenica i bez dodatnoga analiziranja pročitano (Buchberger, 2012). Kako bismo mogli razabrati što je valjano od nevaljanog ili točno od netočno, i kako bismo uopće mogli otkriti pogreške u argumentaciji, potrebno nam je upravo kritičko mišljenje. Jasno je da valja težiti kritičkom mišljenju koje za temelj ima ispravno zaključivanje. Međutim, nekada se argumentacijske pogreške koriste kao sredstvo za dolaženje do cilja, o čemu govori Buchberger (2012). Naime, argumentacijske pogreške poput *Ad hominem*, *Straw man*, *Slippery slope* i *Appeal to emotion* česte su u svakodnevnoj komunikaciji. Njihovo detaljno razumijevanje pomaže u razvijanju sposobnosti za identifikaciju nevaljanih argumenata koji se često koriste u medijima, politici, oglašavanju i u drugim oblicima javnog diskursa. Razvijanje sposobnosti prepoznavanja argumentacijskih pogrešaka uči nas da ne prihvaćamo argumente *per se*, već da ih analiziramo i procijenimo njihovu kvalitetu.

2. Vrste argumentacijskih pogrešaka

Prema tzv. standardnoj definiciji ili tretmanu pogreški u zaključivanju i argumentiranju, gdje je „standardni tretman“ pojam koji potječe od australskog filozofa Charlesa Hamblina, pogreškom se smatra i u popis pogrešaka se uvrštava svaki argument (tip argumenta) za koji se čini da je valjan, premda on to nije (Hamblin, 1970). Obnovom interesa za neformalnu logiku, polovicom prošloga stoljeća, ta je definicija dovedena u pitanje, među ostalim i zbog nemogućnosti da obuhvati znatan broj pogrešaka, poput pogrešaka *Petitio principii* i kompleksnoga pitanja, koje zapravo ne zadovoljavaju navedenu definiciju (Van Eemeren i Grootendorst, 2004). Klasifikacija koja slijedi napravljena je po uzoru na Tindaleovu (2007) klasifikaciju argumentacijskih pogrešaka.

2.1. Pogreške diverzije

Straw man

Ova argumentacijska pogreška nastaje kada se oponentu ili političkom suparniku pripíše stav ili mišljenje koje on zapravo ne zastupa. Umjesto da se raspravlja o stvarnim protivnikovim argumentima, osobi se dodjeljuje izmišljen ili iskrivljen stav koji je lakše napasti ili diskreditirati. Ta pogreška ometa konstruktivnu raspravu i može dovesti do lažnog prikazivanja protivnika, čime se smanjuje kvaliteta argumentacije i dijaloga. S obzirom na to da se njome napada argument i odvlači pozornost s pravog stajališta te osobe, on je u svojoj suštini pogrešan. Ako ne postoje temelji za takvu pretpostavku ili dokazi upućuju na to da je ona pogrešna, onda se argument koji je na njoj izgrađen klasificira kao *Straw man* (hrv. *strašilo*). Jasna irelevantnost pojavljuje se u argumentu koji je konstruiran na temelju pogrešnoga predstavljanja ili kao odgovor na pogrešno predstavljanje. Važno je prepoznati da sam argument koji je konstruiran ne mora pokazivati probleme irelevantnosti, odnosno, svi odnosi između premisa i zaključaka u argumentu mogu biti relevantni, ali istodobno postoji „vanjski problem“. Tindale (2007: 26) navodi dva kritička pitanja koja se koriste kod identificiranja ovakvoga tipa pogreške:

1. Je li protivnikovo stajalište pogrešno interpretirano?
2. Je li ta pogrešna interpretacija podloga za napad ili odbacivanje protivnikove tvrdnje?

Tindale (2007: 20) navodi primjer: *Političar A: “Zašto vlada ponovno stavlja kriminal na vrh svog dnevnog reda, kada postoje mnogo hitnija pitanja poput dječjeg siromaštva i uništavanja okoliša?” Političar B: “Iznenaden sam što moj kolega smatra da je kriminal toliko nevažan. S alarmantnim porastom nasilja u našim gradovima, suočavamo se s ozbiljnim narušavanjem reda i zakona.”*

Red herring

U ovoj se argumentacijskoj pogrešci pozornost skreće s izvorne teme na novu temu kako bi protivnik ili publika u potpunosti izgubili prvotnu bit rasprave. Za razliku od *Straw mana*, *Red herring* ne uključuje pogrešnu interpretaciju izjave, već se uz prvotnu izjavu dodaje nova izjava koja će prvotnu zamaskirati i odvratiti pažnju s nje. Naziv je dobila po crvenoj haringi – ribi koja svojim mirisom odvrća pse od lova na lisice (Tindale 2007: 28). Kišiček (2018: 117) navodi primjer za ovu pogrešku: “Kada političar dobije pitanje: kako ćete smanjiti vanjski dug, on ne odgovara na pitanje, već mijenja temu i traži krivce za vanjski dug, govori o prethodnim vladama, prošlim ministrima, pljačkama, privatizacijama itd.” Dakle, odgovor na

problem nije ponuđen već se uvodi drugi problem odnosno drugi krivac. Dva su pitanja koja Tindale (2007: str.) navodi za ovu argumentacijsku pogrešku:

1. Je li problem preusmjeren na neku drugu temu ili drugi aspekt te iste teme bez usmjeravanja razgovora na početnu temu?
2. Je li preusmjeravanje teme relevantno za početnu temu?

Irelevantan zaključak

Ova je argumentacijska pogreška još poznata kao *ignoratio elenchi*. Aristotel ju je naveo u svojoj listi pogrešaka i klasificirao, generalno govoreći, kao neuspjeh u dokazivanju onoga što se prvotno htjelo dokazati. Točnije, to je argument u kojem dokazani zaključak nije onaj koji se trebao dokazati. Tindale (2007:35) navodi primjer: “U državi Kaliforniji ima više imitatora Elvisa nego studenata na ovoj instituciji. Stoga, nema razloga za zabrinutost zbog porasta broja studenata.” U tom se primjeru čini se da ne postoji očita povezanost između onoga što je rečeno u premisi (prvoj izjavi) i onoga što je zaključeno. Čak i ako u Kaliforniji zaista ima više imitatora Elvisa, to nema nikakvog utjecaja na razloge zbog kojih bismo povjerovali u izneseni zaključak, što znači da je istinitost ili prihvatljivost premise svojstvo koje je sasvim odvojeno od njezine relevantnosti u određenom kontekstu.

2.2. Pogreške strukture

Ove pogreške imaju problem u strukturi odnosno formi samog argumenta. Ovdje je argument prezentiran tako da zaključak mora slijediti iz premisa, ali tako da su premise istinite. U pogreškama strukture, zbog načina na koji je argument strukturiran, zaključak ne slijedi iz premisa. Time slijedi da argument nije validan.

Pogreške distribucije

Pogreške distribucije odnose se na vrstu argumentacijske pogreške koja nastaje kada se svojstva koja vrijede za dijelove cjeline neopravdano prenose na cjeline ili kada se svojstva cjeline nepravilno prenose na njezine dijelove. Ove vrste pogrešaka proizlaze iz nevažćih silogizama. Za naše potrebe, možemo se usredotočiti na pravila za distribuciju i pogledati tri modificirana pravila za koja Hamblin (1970) smatra da nam pružaju „zadovoljavajuću modernu teoriju“:

1. Srednji pojam mora se podijeliti najmanje jednom.
2. Nijedan pojam koji nije bio raspoređen u premisi u kojoj je nastao ne smije biti raspoređen u zaključku.
3. Može postojati samo jedna negativna premisa, a ako postoji, mora postojati i negativan zaključak.

Primjer pogreške: *Ako je svaka cigla koja čini zgradu lagana, cijela zgrada mora biti lagana.*

Propozicijske pogreške

Sastoje se od argumenata koji između propozicija mogu biti pogrešni. Dije se na:

1. Nijek prednjaka (primjer iz: Babić i Kunštek, 2015): u slučaju takve pogreške radi se o izvođenju pogrešnog zaključka iz istinitih premisa. Primjerice:

Premisa 1: ako je Francuz onda je Europljanin

Premisa 2: nije Francuz

Zaključak: nije Europljanin

2. Potvrđivanje dosljednosti: Ako B slijedi iz A onda A mora slijediti iz B. Prva premisa daje uvjet u slučaju da je prethodna premisa ispravna i ako se potvrđuje u drugoj premisi. Ne postoji temelj iz kojeg bi se zaključilo je li ono što slijedi potvrđeno u drugoj premisi.

Premisa 1: Ako je padala kiša, onda je cesta mokra.

Premisa 2: Cesta je mokra.

Zaključak: Padala je kiša.

2.3. Pogreške jezika

Amfibolija i ekvivokacija uključuju dvosmislenost. U slučaju amfibolije, dvosmislenost proizlazi iz rečenične strukture. Riječi koje se koriste u argumentu same su po sebi nedvosmislene, ali stavljene zajedno u jednu izjavu stvaraju nedvosmislenost.

Primjer amfibolije: *Vidio sam čovjeka s dalekozorom.* Ova rečenica može imati dva različita značenja:

1. Ja sam koristio dalekozor da bih vidio čovjeka.
2. Čovjek kojeg sam vidio imao je dalekozor.

S druge strane, u ekvivokaciji dvosmislenost može proizaći tako što riječ potencijalno može imati više značenja.

Primjer: *Mali pas ga je u igri uhvatio zubićima za pas i nije ga puštao.*

Tindale (2007: 63) navodi sljedeća pitanja:

1. Jesu li ključni izrazi, koncepti ili izrazi zadržali svoja početna značenja tijekom cijele rasprave?
2. Ukazuje li ikakva promjena značenja na to da zaključak ne uspijeva dokazati ono što je trebao dokazati?

Neodređenost maskira značenje pojmova ili fraza tako da sugovornici ne mogu biti sigurni koje su izjave upućene njima ili kako uopće evaluirati takve izjave. Jednostavnije rečeno, neodređenost je problem koji se javlja u argumentiranju, a on sprječava sugovornika ili publiku da shvati što se uopće govori odnosno što se htjelo reći. Krična pitanja koja Tindale (2007) postavlja su:

1. Ima li riječ ili izraz jasno značenje u kontekstu kojem nastaje?
2. Sprječava li nas ta neodređenost u prosudbi argumenta?

Primjer za neodređenost: *Potrebno je uvesti pravedniji sustav.*

Ova je izjava nejasna jer pojmovi "pravedniji" i "sustav" nisu dovoljno određeni, npr. na koji se točno sustav odnosi? Zdravstveni, obrazovni, pravni? Što se misli pod "pravedniji"? Za koga bi trebao biti pravedniji i na koji način.

Kompleksno pitanje tip je argumentacije koji je zbog same forme pitanje problematičan. Pitanja nisu deklarativne izjave koje se mogu klasificirati kao istinite ili lažne i na njih se očekuje drugačija vrsta odgovora. Kompleksno pitanje nema direktan kanal, već se u argumentu skriva napad. Takav tip argumentiranja dovodi sugovornika u dosta neugodnu poziciju jer potvrdnim ili niječnim odgovorom zapravo priznaje sumnju koju govornik ima prema sugovorniku. Primjer za kompleksno pitanje bilo bi: *Kada ćeš prestati kockati?*

Argumentacijska pogreška *Petitio principii* zapravo je cirkularna argumentacija. Tindale (2007: 72) ovu pogrešku objašnjava kao situaciju u kojoj "umjesto da pruži pravi razlog ili dokaz za zaključak, argument jednostavno pretpostavlja ono što bi trebalo dokazati". Ovaj oblik kružnog zaključivanja problematičan je jer ne nudi valjanu logičku potporu za zaključak, već ga opravdava na temelju već pretpostavljene istinitosti. Budući da se ista izjava ne može koristiti za dokazivanje same sebe, argument je kružni.

Političar: "Moramo pojačati nadzor nad internetom kako bismo spriječili širenje lažnih vijesti jer lažne vijesti šire dezinformacije." U ovom slučaju, političar pretpostavlja da je pojačani nadzor nad internetom opravdan zbog potrebe za sprječavanjem širenja lažnih vijesti. Međutim, premisa koju koristi (da lažne vijesti šire dezinformacije) već pretpostavlja da je

pojačani nadzor nad internetom nužan i učinkovit u suzbijanju lažnih vijesti, što je upravo točka koju treba dokazati. Time se pretpostavlja zaključak unutar premisa, što dovodi do argumenta koji se vrti u krug i ne nudi stvarni dokaz zašto je pojačani nadzor nad internetom opravdan ili nužan.

2.4. *Ad hominem argumenti*

Tindale (2007) definira ovaj tip argumenta kao napad na osobu na temelju njegove osobnosti odnosno karakteristike. Općenito kad se govori o *Ad hominem* argumentima, govori se o napadu na samu osobu odnosno na njezin karakter ili osobnost, a ne napada se argument, točnije ono što je ta osoba izgovorila. Napad je usmjeren na argumentatora, a ne na samu izjavu koja je izgovorena.

Generalni Ad hominem naziv je za pogrešku koja se očituje povezivanjem izjave govornika s nekom njegovom karakteristikom ili navikom. Dakle, tvrdnja se pobija jer čovjek koji ju je izgovorio nema dobar karakter ili ima neku crtu ličnosti koja ne odgovara njegovu sugovorniku. Kada bi osoba donosila relevantne činjenice o govorniku, tj. kada ličnost govornika ne bi utjecala na samu izgovorenu izjavu, onda to ne bi bio *Ad hominem* argument.

Primjer: *Moj protivnik nema iskustva u vođenju države jer je cijelu karijeru proveo u udobnosti ureda. Kako možete vjerovati nekome tko nikada nije donio stvarnu odluku na terenu?*

Uvredljivi Ad hominem uključuje direktan napad na karakter pojedinca prije nego se razmotre određene okolnosti koje su vezane uz pojedinca. Takva se vrsta argumenta smatra uvredljivom i nasilnom te nije općeprihvaćena jer se uz nju često veže i nasilan jezik, odnosno korištenje nasilnih i uvredljivih izraza.

Primjer: *Netko tko očito nije bio odličan učenik dao si je toliko truda kao da piše završni ispit u večernjoj školi. Razgovarao je s DORH-om, koji se ne bavi svinjarijama koje radi Banožić.*

Situacijski Ad hominem vrsta je pogreške u kojoj se ne radi o napadu na karakter kao što je to bio slučaj u prethodnom, uvredljivom *Ad hominem* argumentu, već se napada neka okolnost koja je vezana za argumentatora i temu o kojoj se govori.

Primjer: *Naravno da podržava smanjenje poreza za bogate, on je milijunaš i ima osobnu korist od toga.*

Tu quoque ili "Ti isto" argumentacijska je pogreška koja ukazuje na nedosljednost između onoga što osoba čini i onoga što govori. Ova se pogreška javlja kada se u raspravi oponentova argumentacija odbacuje time što se ukazuje na njegove prethodne akcije ili stavove koji su u suprotnosti s trenutnim tvrdnjama. Umjesto da se bavi suštinom problema, osoba koristi *tu*

quoque kako bi skrenula pozornost s teme i diskreditirala oponenta, sugerirajući da ne može biti vjerodostojan zbog svoje prošle nekonzistentnosti.

Primjer: *Političar A kritizira Političara B zbog nepotizma, na što Političar B odgovara: „Kako mi možeš govoriti o nepotizmu kad si i ti zapošljavao članove svoje obitelji dok si bio na vlasti“*
Krivnja po asocijaciji pogreška je u kojoj se napada osoba zbog moguće ili navodne povezanosti s drugim organizacijama, osobama ili načinom razmišljanja. Ona podrazumijeva da se ta krivnja koja karakterizira drugu stranu može prenijeti na argumentatora, točnije stavlja ih se u isti „koš“.

Primjer krivnje po asocijaciji: *Ne možemo vjerovati njegovim prijedlozima o ekonomiji jer je poznato da je prijatelj s političarima koji su korumpirani.*

2.5. Ostali *Ad argumenti*

Ovi se argumenti pozivaju na neke kontekstualne čimbenike. Pogrešku *Ad populum* moguće je dovesti u vezu s popularnom uzrečicom da "ako tisuće ljudi misli jedno, onda oni ne mogu biti u krivu", međutim to itekako može biti slučaj. Dakle, oblik ove pogreške je: X je ispravan, istinit jer većina ljudi ili svi ljudi vjeruju da je X istinit. Međutim, ne možemo sve *Ad populum* argumente smatrati kao pogreške jer su neke stvari činjenice točnije znanstveno su dokazane.

Argumentom *Ad baculum* želi se zastrašiti sugovornike i publiku i utjecati na njih nekim nepoželjnim, neugodnim ishodima. Taj argument ima sljedeći obrazac: "Ako ne povjeruješ/prihvatiš Y, učinit ću ti X, dakle Y mora biti ispravan". Primjer: *Ako ne glasate za mene na sljedećim izborima, smanjit ću financijska sredstva vašem gradu.*

S obzirom na to da se emocionalna komponenta često koristi u rasuđivanju, u argumentaciji se poseže za emocijama jer publika može biti emocionalno vezana za određenu stvar emocionalno vezani ili je određena tvrdnja može jednostavno duboko pogoditi. To kod argumentiranja nije pogreška, no kada se emocijama odvlači pozornost s onoga o čemu je doista riječ, onda govorimo o argumentacijskoj pogrešci *Ad misericordiam*. Cilj je, dakle, skrenuti pozornost s glavne rasprave i uvesti emociju, dobiti sažaljenje publike jer smo svjesni da bez emocija ta rasprava neće proći. Primjer *Ad misericordiam*: *Znam da sam loše obavio posao, ali molim vas da me ne otpustite. Imam obitelj koju moram prehraniti i djecu koja idu u školu.*

Argumentacijskom strategijom *Ad ignorantiam* dolazi se do zaključka na temelju nedostatka, odnosno nepostojanja činjenica i dokaza koje bi potvrdile suprotno. Na sudu se ovaj

argument koristi kao opravdanje za oslobođenje od krivnje. Primjer *Ad ignorantiam*: *Nitko nikada nije dokazao da vanzemaljci ne postoje, pa to znači da moraju postojati.*

Argument *Ad verecundiam* poznat je još i kao poziv na autoritet te se u ovoj argumentacijskoj pogrešci kao argument uzima osoba koja je autoritet za određeno područje, osoba kojoj se vjeruje na temelju njezine ekspertize i time se dolazi do zaključaka. S obzirom na nedostatak dokaza koje je teško i nepraktično pribaviti, oslanja se na mišljenje stručnjaka. Tindale (2007: 131) navodi primjer: *Sve što predsjednik kaže je istina. Predsjednik kaže da Irak ima oružje za masovno uništenje. Dakle, Irak ima oružje za masovno uništenje.* Implicira se da je tvrdnja istinita samo zato što ju je izrekao autoritet (predsjednik), a ne zbog objektivnih dokaza.

2.6. Uzorkovanje i generalizacije

Jedan je od načina rasuđivanja induktivno rasuđivanje, pri kojem se zaključak izvodi na temelju iskustva koje je na neki način nepotpuno, točnije, odluka se zasniva na temelju prošlih iskustava. Što je bolji uzorak, odnosno opseg i dubina iskustva, to je zaključak opravdaniji. Pitanje je koliko je malo slučajeva moguće prihvatiti prije nego što doneseni zaključak bude opravdan, a odgovor će ovisiti o kontekstu.

Neke su generalizacije apsolutne ili univerzalne - koje god svojstvo se generalizira odnosi se na svakog člana grupe bez iznimke. Tvrdnja "Sve su vrane crne." takva je generalizacija zato što se svakoj vrani pripisuje svojstvo crne boje jer nema vrana koje nisu crne.

Prenagla generalizacija vrsta je argumentacijske pogreške u kojoj se zaključuje na temelju dokaza kojih je premalo. Ne postoji propisani broj slučajeva koji jamčilo bi dobar zaključak, ali ovakva se generalizacija temelji na manjem uzorku, koji se potom automatski odnosi i na čitavu grupu. Primjer: *Vidio sam dvoje tinejdžera danas u parku i cijelo su vrijeme gledali u mobitele. Zaključujem da su svi tinejdžeri ovisni o svojim mobitelima.*

Secundum quid vrsta je argumentacijske pogreške u kojoj se generalno pravilo primjenjuje na slučaj na kojem to nije primjenjivo. Problem dolazi kada se ljudi čvrsto drže nekog mišljenja ili stava, pa onda previde okolnosti koje bi se mogle dogoditi u određenoj situaciji. Prva premisa je općeprihvaćeno načelo, a do pogreške dolazi kada se to načelo pokušava primijeniti na nekoga ili nešto što je iznimka od tog pravila. Tindale (2007) navodi sljedeći primjer: *Ljudima bi trebalo biti dopušteno da rade što god žele. Smith želi prijeći*

slapove Niagare u bačvi. Stoga, Smithu bi trebalo biti dopušteno prijeći slapove Niagare u bačvi.

Gamblers fallacy pogreška je zasnovana na vjerovanju da što duže neki niz prolazi bez promjene, to je veća vjerojatnost da se ta promjena uskoro dogodi. Često se može čuti kako igrači lutrije govore: „Moji se brojevi moraju uskoro pojaviti.“ i tu izjavu potkrepljuju dugim razdobljem u kojem su igrali iste brojeve, a nisu dobili ništa, što znači da će uskoro nešto dobiti. Ono što igrači previde jest da je vjerojatnost kod idućeg izvlačenja ista kao i kod prethodnih izvlačenja, dakle, pogrešno zaključuju.

Jedan od izvora iz kojega se dobivaju generalizacije zasigurno su ankete u kojima uzorak nije dostatan, koje se provode se na malom broju ispitanika, što može dovesti do netočnog zaključka. Kako bi se izbjegla argumentacijska *Pogreška nedostatne statistike*, bitno je da je uzorak reprezentativan za onaj dio populacije koji se ispituje.

Pogreška pristrane statistike pogreška je koja se događa kada se u anketi ili istraživanju uzima uzorak koji na neki način može biti pristran. Ako se, primjerice, želi saznati kakva je razina kvalitete obrazovanja u određenoj državi, onda je problem ako se ispituju samo privatne škole ili škole koje imaju učenike s lošijim ocjenama jer će rezultati takvog ispitivanja biti pristrani i neće se moći izvući pouzdan zaključak.

Pogreška mjerenja pogreška je koja se odnosi na pouzdanost prikupljenih informacija koje se potom mogu transformirati u generalizacije. Neki problemi mogu proizaći iz onoga što se mjeri. Primjerice, politička pripadnost je nešto što ispitanici jasno razumiju, o čemu lako komuniciraju i lako prevode u statistiku. Međutim, pitanja koja od ispitanika zahtijevaju stav ili osjećaj subjektivna su i mogu se pogrešno shvatiti te pogrešno statistički interpretirati.

2.7. Pogreške u korelaciji i uzrocima

Argument koji ide od korelacije do uzroka može biti razuman koncept argumentacije ako ispunjava uvjete, ali kada oni nisu ispunjeni, dolazi do pogreške u zaključivanju. Do pogreške dolazi i kada se u obzir uzima samo jedan uzrok, što nije uvijek slučaj.

Post hoc ergo propter hoc pogreška je do koje dolazi kada se povezuju dva događaja zato što jedan prethodi drugom ili ga slijedi. Zaključuje se da je vremenski slijed dostatan i kauzalan uzrok nekih pojava. Pretpostavlja da se B, budući se događa nakon A, događa zbog A. Međutim, činjenica da se jedan događaj zbije prije drugoga ne znači da mu je uzrok. Događaji se povezuju uzročno-posljedično kada za to nema opravdanja, primjerice, ako crna mačka

presječe kome put nekoliko minuta prije nego što netko slomi nogu, nije moguće svaliti krivnju na mačku jer ona nije uzrok te nesreće.

Krivo tumačenje uzroka pogreška je do koje može doći ako pretpostavimo da je A uzrok B, no ako se bolje promotri, zapravo je neka treća instanca, X, zapravo uzrok A i B. U drugom slučaju do pogreške dolazi ako se zamjene uzrok i posljedica tj. identificira se A kao uzrok B, ali je zapravo B uzrok A. Primjer: *Svaki put kad nosim svoje sretne cipele, moj tim pobjeđuje. Stoga, moj tim pobjeđuje jer nosim svoje sretne cipele.*

Argument iz posljedica pogreška je koja može biti i pozitivna i negativna. Ovisno o tome smatra li se posljedica pozitivnom ili negativnom, radnja se prihvaća ili odbija. Projicira se posljedica koja će vjerojatno uslijediti kao rezultat nekog događaja. Primjer: *Bog mora postojati, jer ako Bog ne postoji, tada ne bi bilo smisla u životu, a to bi bilo strašno.*

Slippery slope (hrv. sklizak teren) argumentacijska je pogreška koja sugerira da bi određena početna radnja mogla dovesti do niza događaja s relativno ekstremnim rezultatom ili da će se, ako se jedan slučaj tretira na određeni način, morati tretirati i više ekstremnih slučajeva na isti način. Zaključak je ovdje implicitan; ne želimo da dođe do konačne posljedice stoga ne bismo trebali poduzeti prvi korak. Ovdje se radi o kauzalnoj vezi koja je moguća, no nužno ne garantira i posljedice koje su negativne. Primjer: *Ako povećamo minimalnu plaću, poslodavci će početi otpuštati radnike, što će dovesti do masovne nezaposlenosti, a na kraju će naša ekonomija propasti.*

Precedential slope podrazumijeva da će tretiranje relativno manjeg problema na određeni način dovesti do toga da kasnije tretiramo relativno veliki problem na isti taj način. Primjer: *Ako dopustimo jednom učitelju da prilagodi pravila u svojoj učionici, uskoro će svi učitelji u školi početi izmišljati svoja pravila, i na kraju više neće postojati nikakva dosljednost u obrazovanju.*

2.8. Zaključivanje analogijom

Jedna od strategija argumentacije jest ta da se kod razlučivanja stvari koje nisu jasne polazi za usporedbom. Naime ono što nam je poznato uspoređuje se s onim što nam je manje poznato ili potpuno nepoznato i na temelju toga donosi se zaključak.

Govoreći o *pogrešnoj analogiji*, razlikuju se njezine dvije podvrste. Induktivnom se analogijom daje predviđanje koje je postavljeno na temelju slučaja ili događaja koji je poznat i postoji od prije. Kada se procjenjuje učinkovitost uporabe zaključivanja analogijom, treba se pitati jesu li dva primjera koja se uspoređuju zaista slična. Ako su zaista slična, analogija će biti učinkovita,

u suprotnom će doći do pogreške u zaključivanju. Analogijom *a priori* zaključak se pak ne izvodi na temelju stvarnih primjera, već on proizlazi iz zamišljenih, hipotetskih primjera. Primjer: *Dopustiti ljudima da voze automobile bez ograničenja je isto kao dopustiti djeci da se igraju oštrim noževima. Oboje je opasno i trebalo bi biti strogo kontrolirano.*

Pogrešno pozivanje na prethodnika pogreška je u čijoj se pozadini krije načelo pravednosti koje potiče na to da se slični slučajevi tretiraju na sličan način. Ako se dogodi određen slučaj, a on se tretira na jedan način, i u budućnosti će se s drugim slučajevima postupati na isti ili sličan način. Međutim, za neke će slične slučajeve posljedice biti nepoželjne ili kobnoga ishoda pa se iz tog razloga neće postupiti jednako, točnije izbjegavat će se taj slučaj ili ta radnja. Primjer: *Zakon o zabrani pušenja u restoranima donesen je prije 10 godina, i nikad nije bio promijenjen. Zato ne trebamo mijenjati zakon o zabrani pušenja na javnim mjestima, jer ako nešto funkcionira, ne treba ga dirati.*

Dvije nepravde analogijom pogreška je koja se odnosi na zaključak da je neka radnja ili akcija pogrešna, ali se s druge strane ona opravdava jer je manje pogrešna od neke druge. Pritom se vodi idejom da dvije pogreške ne čine dobro odnosno naglašava da se nepravda ili loše ponašanje ne bi trebali ispravljati drugim lošim postupcima.

3. Pristupi analizi argumentacijskih pogrešaka i njihova primjena u srednjoškolskom obrazovanju

Metodički pristup ovoj temi, koji uključuje analizu strukture argumenta, procjenu relevantnosti, konzistentnosti, pretpostavki, dokaza i emocionalne manipulacije, omogućit će dublje razumijevanje i sposobnost uočavanja pogrešaka u zaključivanju. Iako taj proces može biti izazovan, njegova je primjena ključna za razvoj snažnoga kritičkog mišljenja.

Prepoznavanje argumentacijskih pogrešaka zahtijeva razumijevanje strukture argumenta, što uključuje identifikaciju premisa i zaključaka te analizu njihove povezanosti, a kvalitetan argument temelji se na „jasnoj povezanosti premisa i zaključka; svaki diskontinuitet može ukazivati na pogrešku u zaključivanju" (Damer, 2012: 25). Razumijevanje strukture argumenta zahtijeva pažnju i iskustvo, osobito kada su premise implicitne. Sljedeći ključni korak je procjena relevantnosti informacija. Pogreške se često javljaju kada se unose irelevantne informacije koje odvlače pozornost s glavne točke rasprave. „Prepoznavanje relevantnosti nije samo pitanje filtriranja informacija, već i razumijevanje kako one pridonose ili ometaju logičku strukturu argumenta." (Bowell i Kemp, 2014: 39)

Konzistentnost u argumentaciji odnosi se na logičku povezanost premisa i zaključaka bez međusobnih kontradikcija. Damer (2012: 52) ističe da „svaka kontradikcija unutar argumenta značajno slabi njegovu snagu i valjanost” i premda je provjera konzistentnosti često jasna, u kompleksnim argumentima mogu se pojaviti suptilne kontradikcije koje zahtijevaju dublju analizu. Dokazi koji podupiru premisu moraju biti relevantni, vjerodostojni i dovoljni. Analiza dokaza uključuje procjenu izvora i valjanosti podataka. „Slabi ili neodgovarajući dokazi ne samo da slabe argument, već često ukazuju na prisutnost argumentacijske pogreške” (Damer, 2012: 88). Emocionalna manipulacija često se koristi za odvratanje pažnje od logičkog rasuđivanja. Argumenti koji apeliraju na emocije nerijetko imaju za cilj uvjeriti publiku bez racionalne osnove, stoga Bowell i Kemp (2014: 97) zaključuju da je prepoznavanje emocionalne manipulacije „ključno je za održavanje objektivnosti u evaluaciji argumenata”. Unatoč tome što je prepoznavanje emocionalne manipulacije važno, u stvarnom svijetu može biti teško odvojiti emocije od racionalnog argumenta, osobito kada su emocije prirodno povezane s temom rasprave.

Kritičko mišljenje jedno je od temeljnih umijeća koje učenici trebaju razviti tijekom obrazovanja. S obzirom na to da je utjecaj medija, politike i društvenih mreža na oblikovanje javnoga mnijenja sve veći, sposobnost prepoznavanja i analize argumentacijskih pogrešaka postala je neophodna za mlade ljude. Ova sposobnost omogućuje učenicima kritičko procjenjivanje informacija koje primaju te razvoj sposobnosti donošenja informiranih i racionalnih odluka. U ovome radu razmatraju se različiti pristupi analizi argumentacijskih pogrešaka te se predlažu metode kako te koncepte približiti učenicima u srednjoj školi.

Jedan od ključnih koraka u učenju prepoznavanja argumentacijskih pogrešaka njihova je identifikacija u svakodnevnim situacijama koje su učenicima poznate. Prema Basshamu i suradnicima (2011:149), učenici se lakše upoznaju s konceptima kao što je *post hoc ergo propter hoc* kroz primjere iz vlastita okruženja. Na primjer, ako učenik tvrdi: „Moraš ići na sve treninge jer naš najbolji igrač uvijek ide na svaki trening.”, to je primjer pogreške koja sugerira da jedan događaj automatski uzrokuje drugi bez dodatne analize uzročno-posljedičnih odnosa. Takvi primjeri pomažu učenicima u prepoznavanju kako logičke pogreške mogu nastati čak i u naizgled razumnim tvrdnjama (Bassham i dr., 2011).

Popularni mediji, uključujući televizijske emisije, filmove, reklame i društvene mreže, obiluju primjerima argumentacijskih pogrešaka, o čemu svjedoče Bowell i Kemp (2010: 428) kada ističu kako su mediji skloni korištenju emocionalnih umjesto racionalnih argumenata, osobito u kontekstu reklama i političkih kampanja. Na primjer, reklame koje prikazuju tužne slike napuštenih životinja često koriste „apel na emocije” kako bi potaknule gledatelje na

donaciju. Takve emocionalne izjave mogu zamagliti racionalnu prosudbu i izazvati impulzivne reakcije upravo to učenici trebaju naučiti prepoznati i analizirati. Korištenjem ovakvih primjera iz stvarnoga života, učenici mogu razviti vještine kritičkoga mišljenja i postati otporniji na manipulativne tehnike koje se često koriste u medijima (Bowell i Kemp, 2010).

Jednostavni vodiči, plakati ili infografike mogu biti izuzetno učinkoviti alati za učenje argumentacijskih pogreška. Bassham i suradnici (2011) preporučuju korištenje vizualnih materijala koji jasno prikazuju različite vrste argumentacijskih pogrešaka, poput *Ad hominem* napada, uz objašnjenja i primjere. Primjerice, poster koji prikazuje napadanje osobe umjesto argumenta i sadrži jednostavno objašnjenje i primjer iz stvarnoga života može učenicima pružiti brz i jasan podsjetnik na ovu vrstu pogreške. Takvi materijali mogu se postaviti u učionici ili koristiti kao dio digitalnih resursa, omogućujući učenicima lak pristup kada im je potrebno ponavljanje ili dodatno pojašnjenje.

Aktualna društvena pitanja pružaju bogat kontekst za primjenu kritičkog mišljenja i analize argumenata. Fisher (2011) sugerira da se učenici mogu angažirati u analizi argumentacije o različitim društvenim problemima kao što su klimatske promjene ili pitanja ljudskih prava. Kroz takve diskusije učenici mogu prepoznati pogreške poput *lažne dileme (false dilemma)*, u kojoj se problem prikazuje kao izbor između dviju ekstremnih opcija, dok u stvarnosti postoji više rješenja. Takve diskusije ne samo da potiču kritičko razmišljanje, već učenike uče kako argumentirati i braniti svoje stavove na racionalan i logičan način (Fisher, 2011).

Interaktivni kvizovi učinkovit su i zabavan način za učenje o argumentacijskim pogreškama. Bassham i suradnici (2011) ističu da kvizovi koji uključuju identifikaciju i analizu argumentacijskih pogrešaka omogućuju učenicima da kroz igru usvoje ključne koncepte. Primjerice, kviz može sadržavati pitanje: „Koja je ovo pogreška: *Svi u mojoj školi nose ovu marku tenisica, pa moram i ja.?*” Učenici bi trebali prepoznati *apel na popularnost (bandwagon)* kao pogrešku u razmišljanju. Kroz redovito sudjelovanje u ovakvim kvizovima, učenici mogu brzo i učinkovito razviti svoje vještine prepoznavanja argumentacijskih pogrešaka. Usto, pisanje je moćno sredstvo za dublje razumijevanje argumentacijskih pogrešaka. Učenici mogu pisati kratke eseje ili refleksije o argumentima koje su čuli u medijima ili tijekom rasprava identificirajući eventualne pogreške i objašnjavajući zašto su one problematične. Prema Basshamu i suradnicima (2011), ova metoda ne samo da potiče kritičko promišljanje već također pomaže učenicima da artikuliraju svoje misli i argumente na jasniji i precizniji način. Pisanjem refleksija učenici mogu razviti dublje razumijevanje složenih koncepata, što je ključno za njihovo akademsko i osobno sazrijevanje.

Kratzer (2023) govori kako je argumentacijske pogreške teško poučavati, ali da je zadaća nastavnika govorničtva naučiti učenike kako prepoznati te pogreške. Umjesto da se učenicima izravno prezentiraju pogreške i njihove definicije, Kratzer (2023) primjenjuje pristup koji metaforički naziva "Metodom otkrića" ili "Metodom stražnjih vrata". Taj pristup potiče učenike na samostalno razmišljanje i stvaranje definicija na temelju primjera koje im nastavnici pružaju. Proces započinje davanjem pogrešne izjave, primjerice: „Ili moramo smanjiti zdravstveno osiguranje ili ostaviti ogroman dug našoj djeci.” Nakon toga, učenicima se postavljaju tri ključna pitanja: „Što je laž?”, „Što je trik?” i „Što nedostaje?” Radeći samostalno, učenici pokušavaju definirati manipulaciju premda su njihovi početni odgovori često nespretni i nejasni. Na primjer, za gore navedenu izjavu učenici bi mogli reći „Daju se samo loši izbori” ili „Usmjerava se samo na negativno.” Sljedeći korak uključuje rad u parovima gdje učenici usavršavaju svoje prvotne definicije. Dalje Kratzer (2023) navodi kako ovaj korak omogućuje primjenu metodičkog pristupa, na način da učenici u paru pred razredom raspravljaju o svojim definicijama, a učitelj može sudjelovati kao partner u prvoj demonstraciji. Na kraju se učenicima daje točan pojam i definicija kako bi shvatili što su argumentacijske pogreške, a potom ih i prepoznali. Ta metoda omogućuje učenicima da sami dođu do odgovora, čime se potiče dublje razumijevanje i usvajanje znanja.

4. Priprema nastavnog sata

Nastavni sat prema ovoj je pripremi održan u 4. razredu opće gimnazije u svibnju 2024.

NASTAVNA CJELINA: Uvjeti i priprema govora

NASTAVNA JEDINICA: Argumentacijske pogreške

VRSTA NASTAVNOG SATA: Usvajanje novog gradiva i praktična primjena naučenog

IZVORI ZA IZRADU PRIPREME:

1. Škarić, I. (2011). *Argumentacija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
2. Tindale, C. (2007). *Fallacies and Argument Appraisal*. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Toulmin, S. E. (1969). *The Uses of Argument*. Cambridge University Press.
4. Walton, D. (2006). *Fundamentals of Critical Argumentation*. Cambridge: Cambridge University Press.

5. Transcript Library (2020). *Trump & Biden Final Presidential Debate Transcript 2020*.

Ciljevi nastavne jedinice:

Upoznati učenike s argumentacijskim pogreškama i njihovim vrstama i podjelama.

Naučiti učenike kako prepoznati argumentacijske pogreške (nevaljane argumente) na zadanim primjerima.

Uvježbavanje pozornosti slušanja tuđe argumentacije i kritičkog pristupa prema vlastitoj; vježba zapažanja i koncentracije.

Oblikovanje valjane argumentacije. Razvijanje logičkog i kritičkog mišljenja. Razvijanje odgovornosti prema slušatelju.

Očekivani ishodi učenja:

Objasniti što su argumentacijske pogreške te navesti vrste i podjele argumentacijskih pogrešaka.

Prepoznati argumentacijske pogreške u primjerima iz političkih govora i iz svakodnevnog života.

Objasniti zašto su neki argumenti dobri, a neki loši.

Prepoznati argumentacijske pogreške u vlastitoj argumentaciji.

Oblici rada u nastavi: frontalni i individualni

Metode poučavanja u nastavi:

- metoda usmenog izlaganja
- metoda razgovora
- metoda demonstracije
- objašnjavanje
- analiziranje
- rad s tekstom
- ispravak eventualnih pogrešaka

Nastavna sredstva i pomagala:

- Powerpoint prezentacija
- videozapisi
- računalo
- projektor
- primjeri argumentacijskih pogrešaka
- nastavni listić

Korelacija s drugim nastavnim predmetima:

- Hrvatski jezik
- Logika
- Sociologija
- Politika i gospodarstvo

PLAN PLOČE

Powerpoint prezentacija

STRUKTURA I TRAJANJE NASTAVNOG SATA

1) UVODNI DIO (5 minuta)

Dobar dan svima! Nadam se da ste dobro. Ja sam Adrijana Čačko, studentica slovačkog jezika i fonetike te ću danas održati sat govorništva.

Prije nego krenemo na samo gradivo, prikazat ću vam neke primjere odnosno izjave, pa ćemo razgovarati o njima.

Učenicima se prikazuju vrlo očiti primjeri za *Straw man*, *Red herring* i *amfiboliju*, te im se postavlja pitanje što misle o argumentaciji u zadanom primjeru, je li ona dobra ili loša, odnosno – jesu li argumenti koje su pročitali valjani ili nevaljani. Dakle, samo trebaju odgovoriti na pitanje je li argumentacija dobra ili loša. Postavlja im se pitanje: *Jeste li se ikada svađali sa svojim bratom ili sestrom? Znate li navesti neki primjer kada vam sestra ljutito odgovori ili brat otresito uzvрати nekim argumentom?* Očekivani je odgovor da će svi učenici znati navesti primjere i da će primijetiti očite pogreške u argumentaciji. Po potrebi će trebati pomoći učenicima ukazujući na nevaljani dio argumentacije.

Najava teme: *Danas ćemo se baviti argumentacijskim pogreškama.*

2) OBRADA NOVOG GRADIVA (30 min)

Definicija argumentacijskih pogrešaka

Podjele argumentacijskih pogrešaka

Primjeri argumentacijskih pogrešaka

Zaključno ponavljanje

Definicija argumentacijskih pogrešaka

Prije samih argumentacijskih pogrešaka valja definirati što je uopće pogrešan argument. Pogrešan argument je argument koji izgleda poput valjanog, ali on to zapravo nije. Dakle, ne radi se samo o tome da su ti argumenti pogrešni. Problem je što nam često izgledaju kao dobri argumenti, ali to nisu.

Argumentacijskim pogreškama prvi se bavio Aristotel. Kategorizirao ih je u svom djelu „Sofističko pobijanje“ koje je kasnije revidirano i izdano kao poglavlje u Aristotelovoj Retorici. Argumentacijske se pogreške, prema Škariću, dijele na poluargumente, lažne argumente i smicalice.

Podjele i primjeri argumentacijskih pogrešaka

Danas ćemo slijediti Tindaleovu podjelu na pogreške irelevantnosti, pogreške u jeziku (jezikom), Ad argumente, pogreške u zahvaćanju uzorka, pogreške u uzročno-posljedičnim vezama i pogreške u analogijama. S obzirom na to da postoji mnogo argumentacijskih pogrešaka, detaljnije ćemo se baviti samo onim najčešćim pogreškama, a to su pogreške irelevantnosti, pogreške jezikom i Ad argumenti.

Krenut ćemo od pogrešaka irelevantnosti. One se dijele na Straw man, Red herring i irelevantan zaključak.

Straw man u prijevodu znači „čovjek od slame“ i metaforički je naziv za implicitno proširivanje protivnikove tvrdnje, odnosno namjerno pogrešno tumačenje iste. Evo jednog primjera:

U razgovoru s prijateljima razgovarate o omiljenoj boji. Jedna osoba kaže: „Jao, kako ja obožavam crvenu boju, to je najljepša boja.“ A netko na to odgovori: „Znači želiš reći da nijedna druga boja ne valja i sve su ti ružne?“ Naravno da niste rekli da su ostale boje ružne, već ste samo istaknuli sebi najdražu boju, ali prijatelj je vašu tvrdnju proširio i kazao nešto što vi uopće niste ni mislili ni rekli.

Red herring argumentacijska je pogreška koja se odnosi na uvođenje nove teme. Red herring u prijevodu znači „dimljeni sleđ“. Naziv potječe iz vremena kada su zločinci koristili ribu, kako bi njezin intenzivan miris omeo policijske pse tragače i udaljio ih s pravog puta.

Najbolji bi primjer bio kada na usmenom ispitu učenik ne zna odgovoriti na postavljeno pitanje pa pokušava suptilno promijeniti temu na nešto što zna, u nadi da će profesor i sam zaboraviti što je točno pitao. Ova je pogreška karakteristična za politički govor i često se događa da u nekom predsjedničkom sučeljavanju publika, ali i protukandidat zaista zaborave kako je glasilo prvotno postavljeno pitanje. Dakle, neki su govornici u ovoj pogrešci itekako vješti. Primjer:

Profesor: „Definiraj mi Pitagorin poučak.“

Učenik: „Pitagora je bio vrlo važna povijesna ličnost, vrlo je važan za matematiku, napravio je puno za matematiku.“

Irelevantan zaključak argumentacijska je pogreška koja se sastoji u tome da zaključak ne slijedi iz premisa. Dakle, ne možete utvrditi kako je, na temelju zadanih premisa, netko došao do izrečenog zaključka. Primjer:

Recimo da javni tužitelj želi dokazati da je optuženi doista opljačkao banku time što navodi da je optuženi još kao maloljetnik pušio, pio alkoholna pića i bježao iz škole. Koliko god ti dokazi bili neoborivi, oni eventualno govore u prilog tvrdnji da optuženi kao maloljetnik nije bio najbolji učenik u školi, ali ne mogu dokazati njegovu krivicu za pljačku banke.

Sada vas molim da pažljivo pročitate sljedeće primjere i da za svaki od njih odredite o kojoj se pogrešci irelevantnosti radi (pred učenicima je slajd s trima primjerima pogrešaka, po jedan za svaku ranije spomenutu pogrešku.)

- Marko: „Nema smisla da se sada svađamo, na rođendan smo moje sestre.“

Anja: „Dakle, tebi su društvo i zabava važniji od naše veze!“ (primjer za *Straw man*)

- Profesor: „Što su zamjenice?“
Učenik: „Zamjenice su promjenjiva vrsta riječi, a imenice su također promjenjiva vrsta riječi kojima imenujemo bića stvari i pojave, a dijelimo ih na opće i vlastite, konkretne i apstraktne.“ (primjer za *Red herring*)
- U Hrvatskoj vozački ispit najčešće polažu osobe u dobi od 23 do 26 godina, što znači da si ga osobe mlađe od 23 i starije od 26 godina financijski ne mogu priuštiti. (primjer za irelevantan zaključak)

Očekivani je odgovor da svi učenici uspješno prepoznaju o kojim se pogreškama radi. Ako im je potrebna pomoć, uslijedit će zajednička rasprava o navedenim primjerima.

Sada prelazimo na pogreške u jeziku. To su amfibolija, kompleksno pitanje i Petitio principii, odnosno kružna ili cirkularna definicija.

Amfibolija jest pogreška kod koje nejasnoće nastaju zbog rečenične strukture. Dakle, riječi su same po sebi jasne i jednoznačne, ali kada se stave zajedno u rečenicu, mogu izazvati nejasnoće, npr. Vidjela je čovjeka na brdu s teleskopom. To može značiti da je s teleskopom promatrala i vidjela čovjeka ili da je vidjela čovjeka kako nosi teleskop.

Kompleksno pitanje je pitanje koje već samo po sebi diskreditira protivnika. Na primjer: „Kockaš li i dalje?“ Čak i ako protivnik odgovori ne, u lošem je položaju jer se podrazumijeva da je prije kockao.

Kod argumenta Petitio principii radi se o kružnoj ili cirkularnoj definiciji. To je definicija iz koje o pojmu ne saznajemo ništa novo jer se pojam objašnjava tim istim pojmom. Primjerice, Građanin je osoba koja ima građanske dužnosti.

Sada vas molim da pažljivo promotrite sljedeće primjere i da pokušate odgonetnuti o kojim je pogreškama jezikom riječ u kojem primjeru.

Učenicima se prikazuju sljedeći primjeri:

- Jesi li prestao varati na testovima? (primjer za kompleksno pitanje)
- Domaći rad je rad koji se piše doma. (primjer za kružnu definiciju)
- Baka mi je slomila ruku. (primjer za amfiboliju)

Slijede Ad hominem argumenti. Njih dijelimo na općeniti (generalni) Ad hominem, uvredljivi Ad hominem (Ad personam), situacijski Ad hominem i Tu quoque argument.

Općeniti (generalni) Ad hominem odnosni se na situaciju kada ne napadamo nečiju tvrdnju, već tu osobu na temelju nekih životnih okolnosti, manjka iskustva u određenom području, socijalnog statusa itd. Primjer: „Ne bih slušao njene prijedloge za poboljšanje školskog kurikulumu jer ona nije čak ni završila fakultet.”

Uvredljivi Ad hominem (Ad personam) kao što mu sam naziv kaže – vrijeđa govornika koji je iznio neku tvrdnju. Primjer: „Ne bih slušao njene prijedloge za poboljšanje školskog kurikulumu jer ona nije čak ni završila fakultet.”

Situacijski Ad hominem odnosi se na to kada se nečija tvrdnja napada na temelju mišljenja da on od te situacije ima kakve osobne koristi.

Primjer: „Naravno da ćeš braniti povećanje plaća učiteljima, tvoja žena je učiteljica i samo želiš da ona dobije veću plaću.”

Tu quoque argument temelji se na isticanju nedosljednosti između onoga što osoba govori i što radi ili nedosljednosti onoga što govori sad, a što je govorio u prošlosti. Na primjer, otac prigovara sinu jer je sin produžio studij za godinu dana, a i otac je sam studirao 7 umjesto 5 godina.

Sada vas molim da na zadanim primjerima pokušate odrediti o kojim se Ad argumentima radi.

Dobila sam otkaz. Šefica je sigurno bila ljubomorna na mene. Skoro ništa u životu nije postigla, nema muža ni obitelj i k tome loše izgleda. Vjerojatno ima i problema s alkoholom. Nju zapravo treba žaliti. (primjer za uvredljivi *Ad hominem*)

Profesorica je pitala želimo li ispit pisati ovaj ili idući tjedan. Naravno da se Monika zalaže za odgodu ispita kad se cijeli vikend zabavljala i ništa nije naučila. (primjer za situacijski *Ad hominem*)

Student: „Profesore, mislim da biste trebali poštovati pravilo o zabrani pušenja u školi.“

Profesor: „Kako mi možeš govoriti o poštivanju pravila, kad tebe redovito viđam kako pušiš van škole?“ (primjer za *Tu quoque*)

Ne bih vjerovao ni jednoj riječi koju on kaže o politici. On je samo neuspjeli glumac koji se pokušava probiti u svijetu politike. (primjer za općeniti *Ad hominem*)

Očekivani je odgovor da će svi učenici uspjeti odrediti vrstu *Ad argumenta*. Ako će imati problema, doći će do zajedničke diskusije.

Sada kada smo prošli sve definicije i primjere argumentacijskih pogrešaka, okušat ćemo se u nešto složenijim primjerima.

Učenicima se daju primjeri, a oni moraju odrediti o kojoj je vrsti argumentacijske pogreške riječ u obliku igre. Naime, učenicima se dodjeljuju ispisani primjeri pogrešaka, s time da su podijeljeni u više grupa. Svaka grupa dobiva po nekoliko pogrešaka koje nisu poredane nikakvim redoslijedom. Grupa koja najbrže odgonetne pogreške je pobjednik.

Sljedeći primjeri prikazuju izjave dvaju političara u predsjedničkom sučeljavanju koji služe kao primjeri za igru.

Joe Biden: „Moj odgovor je da je on ksenofobičan, ali ne zato što je zatvorio granice i zabranio pristup Kini. I to je učinio kasno, nakon što je to već učinilo 40 zemalja. Osim toga, osigurao je da imamo 44 ljudi u Kini koji su pokušavali doći do Wuhana kako bi utvrdili što je točno bio izvor zaraze. Što je predsjednik rekao u siječnju? Rekao je: „Ne.“ Rekao je: „On je transparentan. Predsjednik Kine je transparentan. Dugujemo mu neizmjernu zahvalnost. Moramo mu zahvaliti.“ I onda smo počeli razgovarati o korištenju Zakona o obrani kako bismo osigurali sve što je potrebno za zaštitu ljudi. I opet se vraćam na ovo. Nije učinio ništa, gotovo ništa. A onda izlazi iz bolnice i kaže: „Oh, ne brinite. Sve će biti gotovo uskoro.“ Daj molim te. Nema znanstvenika koji misli da će to uskoro biti gotovo.“ (primjer za uvredljivi *Ad hominem*)

Kristen Welker: „Pustit ću obojicu da vrlo brzo odgovorite. Upravo ste rekli da ste razgovarali sa svojim računovođom o mogućem objavljivanju vaših poreznih prijava, je li vam rekao kada ih možete objaviti? Imate li rok kada ćete ih objaviti američkom narodu?“

Donald Trump: „Počelo je prije nego što sam uopće bio izabran. Špijunirali su moju kampanju. Nijedan predsjednik ne bi trebao proći kroz ono što sam ja prošao. Dopustite mi da kažem ovo, Mueller i 18 ljutih demokrata i FBI agenata posvuda, potrošili su 48 milijuna dolara. Pretražili su sve što sam imao, uključujući moje porezne prijave i nisu pronašli apsolutno nikakvu tajni ugovor niti išta loše. 48 milijuna dolara. Garantiram vam, ako bih potrošio milijun dolara na tebe, Joe, mogao bih pronaći mnogo toga lošeg jer stvari koje si ti učinio i novci koje je tvoja

obitelj uzela... Mislim, tvoj je brat zaradio novac u Iraku. i to milijune dolara. Tvoj drugi brat zaradio je bogatstvo i to sve preko tebe, Joe. I kažu da i ti dobiješ nešto od toga. I živiš vrlo dobro, imaš kuće posvuda. Živiš vrlo dobro.“ (primjer za *Red herring*)

Kristen Welker: „Ali kako ćete ponovno ujediniti ovu djecu s njihovim obiteljima, gospodine predsjedniče?“

Donald Trump: „Ali dopustite mi da vam kažem. Dopustite mi da vam kažem. Oni su izgradili kaveze. Obično su govorili da sam ja izgradio kaveze, a zatim su imali sliku u određenim novinama, i to je bila slika tih groznih kaveza i rekli su: „Pogledajte ove kaveze. Predsjednik Trump ih je izgradio.“ I onda je utvrđeno da su izgrađeni 2014. godine. To je bio on. Oni su izgradili kaveze.“ (primjer za *Tu quoque*)

Kristen Welker: „Potpredsjedniče Biden, vaša reakcija. Samo 40% Amerikanaca kaže kako bi definitivno pristali uzeti cjepivo protiv koronavirusa ako bi ga odobrila vlada. Koje korake biste poduzeli kako biste ulili povjerenje u cjepivo, ako bi bilo odobreno?“

Joe Biden: „Neka sve bude potpuno transparentno. Neka znanstvenici iz cijelog svijeta to vide, znaju, pregledaju, prođu kroz sve procese. Usput, ovo je isti čovjek koji vam je rekao: „Ovo će završiti do Uskrša“ prošli put. Ovo je isti čovjek koji vam je rekao: „Ne brinite, ovo ćemo završiti do ljeta.“ Pred nama je mračna zima, mračna zima i on nema jasan plan. I nije izgledno da će cjepivo biti dostupno većini Amerikanaca prije sredine sljedeće godine.“ (primjer za irelevantan zaključak)

Donald Trump: „Kristen, imao je osam godina da učini ono što je rekao da će učiniti. I ja sam se promijenio. Bez da specificiram, ukinuli smo praksu hvatanja i otpuštanja. Riješili smo se mnogih užasnih stvari koje su oni uveli i s kojima su živjeli. Ali on je bio potpredsjednik osam godina. Nije učinio ništa osim izgradnje kaveza za djecu.“ (primjer za *Straw man*)

Donald Trump: „Joe Biden rekao je da će se boriti za zdravstvenu skrb, ali to će značiti veće poreze za sve.“

Joe Biden: „Kad sam rekao da ću se boriti za zdravstvenu skrb, mislio sam na osiguravanje pristupačne zdravstvene zaštite za sve, bez povećanja poreza srednjem sloju.“ (primjer za amfiboliju)

Joe: „Ali ovo je poanta, ljudi. Nalazimo se u situaciji gdje strane zemlje pokušavaju utjecati na ishod naših izbora. Njegov vlastiti savjetnik za nacionalnu sigurnost rekao mu je što se događa

s njegovim prijateljem... Ne bih smio govoriti... Ali, hoću. Njegov prijatelj Rudy Giuliani. Njega koriste kao rusku marionetu. Hrane ga informacijama koje dolaze iz Rusije i koje nisu istinite. I što se onda događa? Ništa se ne događa. I onda saznate da je sve što se ovdje događa, vezano uz Rusiju, osmišljeno da bi se osiguralo da ja ne postanem sljedeći predsjednik Sjedinjenih Američkih Država, jer oni znaju da ih ja znam, a i oni mene znaju.“ (primjer za *Petitio principii*)

Joe Biden: „220.000 Amerikanaca je umrlo. Ako večeras ne čujete ništa drugo što kažem, čujte ovo. Svatko tko je odgovoran za ne preuzimanje kontrole, zapravo, tko nije odmah rekao „preuzimam odgovornost“. Svatko tko je odgovoran za toliki broj smrti ne bi trebao ostati predsjednik Sjedinjenih Američkih Država. Nalazimo se u situaciji gdje imamo tisuću smrti dnevno. Tisuću smrti dnevno.“ (primjer za generalni *Ad hominem*)

Donald Trump: „Ako je ovo istina o Rusiji, Ukrajini, Kini, drugim zemljama, Iraku. Ako je ovo istina, onda je on korumpirani političar. Dakle, nemoj mi govoriti kako si ti nevina beba. Joe, zapravo si korumpirani političar.“

„Ako je ovo istina o Rusiji, Ukrajini, Kini, drugim zemljama, Iraku. Ako je ovo istina, onda je on korumpirani političar.“ (primjer za kompleksno pitanje)

Donald Trump: „Iskreno, on je bio na čelu i za vrijeme H1N1 svinjske gripe i to je bila potpuna katastrofa. Daleko manje smrtonosna, ali je bila potpuna katastrofa. Da je imala ove brojke, 700.000 ljudi bi sada bilo mrtvo, ali to je bila daleko manje smrtonosna bolest. Pogledajte, njegov vlastiti čovjek koji je to vodio za njega, koji je, kao što znate, bio njegov načelnik stožera, rekao je: „Bilo je katastrofalno. Bilo je užasno. Nismo znali što radimo.“ On sada dolazi i govori nam kako to trebamo raditi.“ (primjer za situacijski *Ad hominem*)

ZAKLJUČNO PONAVLJANJE (10 minuta)

Ako nemate nikakvih pitanja, za kraj ćemo provjeriti jeste li sve razumjeli i zamolit ću vas sljedeće: Pokušajte smisliti primjer za jednu vrstu pogreške po izboru (učenik smišlja vlastiti primjer za pogrešku po izboru, ostali pokušavaju pogoditi o kojoj je argumentacijskoj pogrešci riječ).

1. Pogreške irelevantnosti

a) *Straw man*

b) *Red herring*

c) *Irelevantan zaključak*

2. Pogreške jezika

- a) *Amfibolija*
- b) *Kompleksno pitanje*
- c) *Cirkularna definicija*

3. *Ad* argumenti

- a) *Generalni Ad hominem*
- b) *Situacijski Ad hominem*
- c) *Uvredljivi Ad hominem*
- d) *Tu quoque*

Očekivani je odgovor da će učenici uspjeti osmisliti po jedan primjer za svaku pogrešku. Moguće je da će im trebati ponoviti neke od argumentacijskih pogrešaka, što ću i napraviti.

Za domaću zadaću učenici dobivaju nastavni listić sa zadacima za ponavljanje.

4.1. Komentar o održanom nastavnom satu

Održani nastavni sat prošao je uglavnom uspješno, no nakon kritičkog osvrta na vlastitu izvedbu i komentare mentorice, prepoznajem nekoliko elemenata koje bih mogla poboljšati u budućnosti. Sat je bio dobro strukturiran, no mentorica je sugerirala da bi određeni dijelovi mogli biti jasniji i bolje tempirani.

Uvodni dio mogao je biti kraći kako bi se više vremena posvetilo diskusiji i interakciji s učenicima. Interakcija s učenicima bila je zadovoljavajuća, ali postoji prostor za poboljšanje. Većina učenika bila je angažirana, no primijetila sam da neki učenici nisu aktivno sudjelovali. Vjerojatno bi uključivanje dodatnih pitanja moglo potaknuti njihovu aktivnost. Mentorica je također istaknula da bi bilo poželjno koristiti više otvorenih pitanja kako bi se učenici potaknuli na dublje razmišljanje o temi. Disciplinu u razredu bilo je relativno lako održavati, ali primijetila sam da su neki učenici u trenucima gubili pažnju. Vjerojatno je tome pridonijela duljina pojedinih dijelova objašnjavanja. Mentorica je sugerirala više dinamičnih aktivnosti ili grupnog rada kako bi se održala pažnja učenika. Kod većine učenika uspjela sam pobuditi interes za temu, pogotovo kroz povezivanje gradiva s političkim govorima.

Ubuduće bih uvela kraće i jasnije objašnjenje argumentacijskih pogrešaka, uz više primjera koji su bliski učenicima. Ako bih primijetila da učenici ne razumiju neku argumentacijsku pogrešku, odmah bih pružila dodatne primjere te bih razmislila o uvođenju kraćih evaluacijskih zadataka tijekom sata kako bih odmah provjerila razumijevanje gradiva.

5. Analiza argumentacijskih pogrešaka u sučeljavanju američkih predsjedničkih kandidata Donalda Trumpa i Joea Bidena

Analiza argumentacijskih pogrešaka napravljena je na temelju transkripta sučeljavanja između Joea Bidena, tadašnjeg demokratskog kandidata za predsjednika, i Donalda Trumpa, tadašnjeg aktualnog republikanskog predsjednika. Sučeljavanje je održano tijekom predsjedničke kampanje 22. listopada 2020. u Nashvilleu. Moderirala ga je novinarka i voditeljica Kristen Welker s NBC Newsa. Trajalo je ukupno jedan sat i pedeset devet minuta. Sučeljavanje se bavilo različitim temama kao što su: upravljanje pandemijom COVID-19, zdravstvenom skrbi, ekonomijom i porezima, rasnim odnosima i nasiljem u američkim gradovima, klimatskim promjenama i okolišem, nacionalnom sigurnošću i vanjskom politikom te integritetom izbora i tranzicijom vlasti. Valja napomenuti da je korištena transkripcija spomenutog sučeljavanja, te da je transkripcija, kao i prijevod istog, autorski rad. U ovom se poglavlju donosi šira analiza argumentacijskih pogrešaka u sučeljavanju američkih predsjedničkih kandidata koja također može poslužiti u nastavi kao dodatni materijal za vježbu.

5.1. Straw man

Donald Trump: „Kristen, Joe je imao osam godina da učini ono što je rekao da će učiniti. I ja sam se promijenio. Bez da specificiram, ukinuli smo praksu hvatanja i otpuštanja. Riješili smo se mnogih užasnih stvari koje su oni uveli i s kojima su živjeli. Ali on je bio potpredsjednik osam godina. Nije učinio ništa osim izgradnje kaveza za djecu.“

Trump preuveličava negativne aspekte Bidenova mandata, fokusirajući se isključivo na kontroverzni aspekt politike prema migrantima kako bi Bidena prikazao u negativnom svjetlu. Ovo je taktika koja skreće pažnju s bilo kakvih pozitivnih ili neutralnih aspekata Bidenova rada. Trumpova izjava pojednostavljuje kompleksna pitanja imigracijske politike i Bidenovih aktivnosti kao potpredsjednika na jedan aspekt. Imigracijska politika složen je problem koji uključuje brojne mjere, inicijative i politike koje se ne mogu svesti na jednostavnu tvrdnju da je Biden izgradio kaveze za djecu. Trump tvrdi da Biden nije ispunio svoja obećanja tijekom svojega mandata kao potpredsjednik. Ta je tvrdnja generalizirana i ne pruža konkretne primjere što je Biden trebao učiniti ili koje politike nije uspio provesti. Također, Trump koristi priliku da se pohvali vlastitim postignućima, bez pružanja specifičnih detalja, što skreće pažnju s kritike na račun Bidena.

Trump iskrivljuje i preuveličava Bidenovu ulogu, svodeći cijeli njegov mandat na izgradnju kaveza za djecu. Ta je tvrdnja netočna i iskrivljuje stvarnost jer zanemaruje sva njegova

dostignuća koje je Biden napravio kao potpredsjednik, uključujući rad na zdravstvenoj reformi, ekonomskim pitanjima, vanjskoj politici i mnogim drugim područjima. Trump koristi *Straw man* pogrešku u svojoj argumentaciji ne bi li ocrnio svog protivnika, iskrivljujući i preuveličavajući njegov rad kao potpredsjednika. Ta je taktika učinkovita u političkom diskursu jer pojednostavljuje kompleksna pitanja i skreće pozornost s drugih aspekata koji bi mogli biti pozitivni za Bidena.

5.2. *Red herring*

Kristen Welker: „Pustit ću obojicu da vrlo brzo odgovorite. Upravo ste rekli da ste razgovarali sa svojim računovođom o mogućem objavljivanju vaših poreznih prijava. Je li vam rekao kada ih možete objaviti? Imate li rok kada ćete ih objaviti američkom narodu?“

Donald Trump: „Počelo je prije nego što sam uopće bio izabran. Špijunirali su moju kampanju. Nijedan predsjednik ne bi trebao proći kroz ono što sam ja prošao. Dopustite mi da kažem ovo, Mueller i 18 ljutih demokrata i FBI agenata posvuda, potrošili su 48 milijuna dolara. Pretražili su sve što sam imao, uključujući moje porezne prijave i nisu pronašli apsolutno nikakvu tajni ugovor, niti išta loše. 48 milijuna dolara. Garantiram vam, ako bih potrošio milijun dolara na tebe, Joe, mogao bih pronaći mnogo toga lošeg jer stvari koje si ti učinio i novci koje je tvoja obitelj uzela... Mislim, tvoj je brat zaradio novac u Iraku, i to milijune dolara. Tvoj drugi brat zaradio je bogatstvo i to sve preko tebe, Joe. I kažu da i ti dobiješ nešto od toga. I živiš vrlo dobro, imaš kuće posvuda. Živiš vrlo dobro.“

Kristen Welker postavlja pitanje o Trumpovim poreznim prijavama, konkretno pitajući kada će ih objaviti američkom narodu. Trump, umjesto odgovora, skreće pozornost na druge teme, poput navodnog špijuniranja njegove kampanje i istrage Roberta Muellera. Trump prebacuje temu na Muellerovu istragu i troškove te istrage, tvrdeći da su potrošili 48 milijuna dolara i da nisu pronašli ništa loše, uključujući njegove porezne prijave. Umjesto da odgovori na pitanje, Trump napada Joea Bidena i njegovu obitelj, implicirajući da su oni umiješani u korupciju i da su stekli bogatstvo kroz nepoštene radnje. Trump koristi *Red herring* argumentaciju kako bi izbjegao odgovor na konkretno pitanje o svojim poreznim prijavama. Skreće pozornost na navodno špijuniranje, Muellerovu istragu i napada Bidena i njegovu obitelj kako bi izbjegao raspravu o stvarnom pitanju.

5.3. Irelevantan zaključak

Kristen Welker: „Potpredsjedniče Biden, vaša reakcija. Samo 40 % Amerikanaca kaže kako bi definitivno pristali uzeti cjepivo protiv koronavirusa ako bi ga odobrila vlada. Koje korake biste poduzeli kako biste ulili povjerenje u cjepivo?“

Joe Biden: „Neka sve bude potpuno transparentno. Neka znanstvenici iz cijelog svijeta to vide, znaju, pregledaju, prođu kroz sve procese. Usput, ovo je isti čovjek koji vam je rekao: „Ovo će završiti do Uskrša“. Ovo je isti čovjek koji vam je rekao: „Ne brinite, ovo ćemo završiti do ljeta.“ Pred nama je mračna zima, mračna zima, a on nema jasan plan. I nije izgledno da će cjepivo biti dostupno većini Amerikanaca prije sredine sljedeće godine.“

Prvi dio Bidenova odgovora je relevantan za postavljeno pitanje. Biden govori kako treba sve prepustiti znanstvenicima koji će cjepivo napraviti i ispitati. Međutim, drugi dio odgovora skreće s glavne teme i prelazi na kritiku Donalda Trumpa. Biden umjesto da se dalje fokusira na konkretne korake za ulijevanje povjerenja u cjepivo, skreće pažnju na Trumpove prethodne izjave i nedostatak plana. Bidenov odgovor sadrži elemente relevantne za postavljeno pitanje, ali se također koristi skretanjem s teme kako bi kritizirao Trumpa. Ova taktika može biti učinkovita u političkom diskursu za naglašavanje protivnikove nesposobnosti, ali ne doprinosi uvijek jasnoći u raspravi o stvarnom pitanju.

5.4. Kompleksno pitanje

Donald Trump: „Ako je ovo istina o Rusiji, Ukrajini, Kini, drugim zemljama, Iraku, ako je ovo istina, onda je on korumpirani političar. Dakle, nemoj mi govoriti kako si ti nevina beba. Joe, zapravo si korumpirani političar.“

Prve dvije rečenice postavljaju hipotetički scenarij u kojem se implicira da je Joe Biden umiješan u korupciju vezanu uz Rusiju, Ukrajinu, Kinu i druge zemlje. Sugerira se da su optužbe već na neki način opravdane iako nema konkretnih dokaza ili argumenata prezentiranih u izjavi. Ova taktika koristi neprovjerene tvrdnje kao temelj za zaključak da je Biden korumpiran, bez da direktno dokazuje te tvrdnje.

Rečenica: „Dakle, nemoj mi govoriti kako si ti nevina beba.“ sugerira da Biden sebe prikazuje kao nevina, ali implicira da je to neistina. Time stavlja Bidena u obrambeni položaj, prisiljavajući ga da se brani protiv neosnovanih optužbi. Izjava Donalda Trumpa koristi kompleksno pitanje kako bi implicirala da je Joe Biden korumpiran, koristeći neprovjerene

optužbe vezane uz Rusiju, Ukrajinu, Kinu i druge zemlje. Kombinacija kompleksnog pitanja i *Ad hominem* napada služi za diskreditaciju Bidena bez suočavanja s relevantnim činjenicama ili argumentima.

5.5. *Petitio principii*

Joe Biden: „Ali ovo je poanta, ljudi. Nalazimo se u situaciji gdje strane zemlje pokušavaju utjecati na ishod naših izbora. Njegov vlastiti savjetnik za nacionalnu sigurnost rekao mu je što se događa s njegovim prijateljem... Ne bih smio govoriti... Ali, hoću. Njegov prijatelj Rudy Giuliani. Njega koriste kao rusku marionetu. Hrane ga informacijama koje dolaze iz Rusije i koje nisu istinite. I što se onda događa? Ništa se ne događa. I onda saznate da je sve što se ovdje događa, vezano uz Rusiju, osmišljeno da bi se osiguralo da ja ne postanem sljedeći predsjednik Sjedinjenih Američkih Država, jer oni znaju da ih ja znam, a i oni mene znaju.“

Biden započinje tvrdnjom da strane zemlje pokušavaju utjecati na izbore, što je ozbiljna optužba koja zahtijeva konkretne dokaze. Umjesto da pruži nezavisne dokaze, Biden se oslanja na izjavu savjetnika za nacionalnu sigurnost i implicira da je Giuliani ruska marioneta. Biden tvrdi da Giuliani prima lažne informacije iz Rusije, što implicira da je Giuliani u dosluhu s Rusijom. Ova tvrdnja također zahtijeva konkretne dokaze. Međutim, umjesto da pruži dokaze, Biden se vraća na premisu da se ništa ne poduzima protiv toga, što implicira da su te informacije istinite bez dodatnog dokazivanja. Biden zaključuje da je cijela situacija vezana uz Rusiju osmišljena kako bi se spriječilo njegovo izbore za predsjednika. Ovaj se zaključak vraća na početnu premisu da Rusija pokušava utjecati na izbore, bez pružanja dodatnih dokaza koji bi podržali tu tvrdnju. Riječ je o kružnom zaključivanju jer se zaključak oslanja na neprovjerene premise, koje su već implicitno prisutne u samom zaključku.

5.6. *Generalni Ad hominem*

Joe Biden: „220 000 Amerikanaca je umrlo. Ako večeras ne čujete ništa drugo što kažem, čujte ovo. Svatko tko je odgovoran za ne preuzimanje kontrole, zapravo, tko nije odmah rekao „preuzimam odgovornost“. Svatko tko je odgovoran za toliki broj smrti ne bi trebao ostati predsjednik Sjedinjenih Američkih Država. Nalazimo se u situaciji gdje imamo tisuću smrti dnevno. Tisuću smrti dnevno.“

Biden povezuje odgovornost za broj smrtnih slučajeva s neodgovarajućim vođenjem pandemije od strane predsjednika. Ovo nije direktan napad na karakter, već kritika na temelju posljedica njegovih postupaka (ili nepostupanja). Ova tvrdnja povezuje sposobnost predsjednika da obavlja svoju funkciju s brojem smrtnih slučajeva tijekom pandemije. Biden

implicira da je predsjednik neadekvatan za obavljanje dužnosti zbog svojih postupaka koji su rezultirali velikim brojem smrti. Biden se fokusira na posljedice (veliki broj smrti) kao dokaz predsjednikove nekompetentnosti, umjesto da direktno raspravlja o specifičnim politikama ili odlukama koje su dovele do tih posljedica. Ova se izjava može kategorizirati kao oblik generalnog *Ad hominema* jer uključuje donošenje presude o prikladnosti osobe (predsjednika Sjedinjenih Američkih Država) na temelju percipiranih negativnih posljedica njihovih postupaka (odgovornost za veliki broj smrti). Argument implicira da ta osoba ne bi trebala ostati predsjednik zbog tih posljedica. Iako to nije direktan napad na osobni karakter, povezuje prikladnost osobe za funkciju s percipiranim neuspjehom u njihovim odgovornostima, što se može smatrati oblikom *Ad hominem* argumentacije.

5.7. Uvredljivi *Ad hominem*

Joe Biden: „Moj odgovor je da je on ksenofobičan, ali ne zato što je zatvorio granice i zabranio pristup Kini. I to je učinio kasno, nakon što je to već učinilo 40 zemalja. Osim toga, osigurao je da imamo 44 ljudi u Kini koji su pokušavali doći do Wuhana kako bi utvrdili što je točno bio izvor zaraze. Što je predsjednik rekao u siječnju? Rekao je: „Ne.“ Rekao je: „On je transparentan. Predsjednik Kine je transparentan. Dugujemo mu neizmjernu zahvalnost. Moramo mu zahvaliti.“ I onda smo počeli razgovarati o korištenju Zakona o obrani kako bismo osigurali sve što je potrebno za zaštitu ljudi. I opet se vraćam na ovo. Nije učinio ništa, gotovo ništa. A onda izlazi iz bolnice i kaže: „Oh, ne brinite. Sve će biti gotovo uskoro.“ Daj, molim te. Nema znanstvenika koji misli da će to uskoro biti gotovo.“

Biden započinje svoj odgovor nazivajući predsjednika ksenofobičnim. Iako dodaje kvalifikaciju da to nije zbog zatvaranja granica prema Kini, upotreba termina „ksenofobičan“, implicira negativne osobine predsjednika. Ovaj uvod služi kao osnova za diskreditaciju Trumpovih poteza bez izravnog bavljenja specifičnom politikom. Biden, nadalje, kritizira predsjednika zbog kašnjenja u zatvaranju granica i naivnosti prema kineskoj transparentnosti. Time dodatno diskreditira predsjednika, implicirajući nekompetentnost i naivnost, što pridonosi uvredljivom tonu. Biden završava svoj argument tvrdnjom da niti jedan ozbiljan znanstvenik ne vjeruje da će pandemija uskoro završiti. Time implicira da predsjednik ignorira znanstvene savjete i daje lažne nade, što dodatno potkopava njegovu vjerodostojnost i kompetentnost. Bidenova izjava sadrži elemente uvredljivog *Ad hominema* jer napada predsjednika na osobnoj razini, nazivajući ga ksenofobičnim, nekompetentnim i naivnim.

5.8. *Situacijski Ad hominem*

Donald Trump: „Iskreno, on je bio na čelu i za vrijeme H1N1 svinjske gripe i to je bila potpuna katastrofa. Daleko manje smrtonosna, ali je bila potpuna katastrofa. Da je imala ove brojke, 700.000 ljudi bi sada bilo mrtvo, ali to je bila daleko manje smrtonosna bolest. Pogledajte, njegov vlastiti čovjek koji je to vodio za njega, koji je, kao što znate, bio njegov načelnik stožera, rekao je: „Bilo je katastrofalno. Bilo je užasno. Nismo znali što radimo.“ On sada dolazi i govori nam kako to trebamo raditi.“

Trump započinje kritikom i to osuđuje upravljanje H1N1 pandemijom, ističući da je to bila katastrofa, unatoč činjenici da je bila manje smrtonosna. Ova kritika postavlja temelj za diskreditaciju njegovog protivnika u upravljanju trenutnom krizom. Trump koristi situacijski *Ad hominem* kako bi prikazao svojeg protivnika u lošem svjetlu, fokusirajući se na navodne prošle neuspjehe u upravljanju H1N1 pandemijom. Implicira da osoba koja je navodno loše upravljala prethodnom pandemijom, nema kredibilitet da sada daje savjete o upravljanju trenutnom krizom. Umjesto da se bavi suštinom trenutnih savjeta i politika vezanih uz pandemiju, Trump skreće pozornost na prošle greške protivnika. Time izbjegava direktnu raspravu o meritumu trenutnih prijedloga.

5.9. *Tu quoque*

Kristen Welker: „Ali kako ćete ponovno ujediniti ovu djecu s njihovim obiteljima, gospodine predsjedniče?“

Donald Trump: „Ali dopustite mi da vam kažem. Dopustite mi da vam kažem. Oni su izgradili kaveze. Obično su govorili da sam ja izgradio kaveze, a zatim su imali sliku u određenim novinama, i to je bila slika tih groznih kaveza i rekli su: „Pogledajte ove kaveze. Predsjednik Trump ih je izgradio.“ I onda je utvrđeno da su izgrađeni 2014. godine. To je bio on. Oni su izgradili kaveze.“

Welker postavlja konkretno pitanje o tome kako će predsjednik Trump ponovno ujediniti djecu razdvojenu od njihovih obitelji. Ovo je važno i aktualno pitanje koje zahtijeva specifičan i jasan odgovor. Trumpov odgovor skreće s postavljenog pitanja i fokusira se na činjenicu da su „kavezi“ za zadržavanje djece izgrađeni tijekom prethodne administracije (2014. godine), implicirajući da je krivnja za njihovo postojanje na njegovom prethodniku. Implicitno sugerirajući da su „oni“ izgradili kaveze, Trump pokušava diskreditirati prethodnu administraciju (i time, implicitno, Joea Bidena kao njenog člana), umjesto da se bavi vlastitom politikom ili predloži rješenje za postavljeni problem.

6. Zaključak

Poučavanje argumentacijskih pogrešaka u nastavi govorništva igra ključnu ulogu u razvoju kritičkog mišljenja kod učenika. Ova sposobnost omogućuje im da prepoznaju i izbjegnu manipulativne tehnike koje se često koriste u javnom diskursu, što ih čini spremnijima za sudjelovanje u demokratskim procesima i svakodnevnom životu. Uvodeći argumentacijske pogreške u nastavu, učitelji pomažu učenicima da razviju sposobnost analize i evaluacije argumenata, što je ključno za njihovu sposobnost donošenja odluka. Učitelji također igraju ključnu ulogu u motiviranju učenika i stvaranju poticajnog okruženja za učenje.

Poučavanje argumentacijskih pogrešaka u nastavi govorništva ne samo da poboljšava komunikacijske vještine učenika, već ih i priprema za aktivno i odgovorno sudjelovanje u društvu. Razvijajući kritičko mišljenje, učenici postaju sposobni suočiti se s izazovima suvremenog svijeta donoseći promišljene i racionalne odluke, što dovodi do zaključka da nastava govorništva obogaćuje učenike u akademskom smislu, ali im pomaže da postanu aktivni i informirani građani. Pružanjem alata za prepoznavanje i analizu argumenata, učitelji omogućavaju učenicima da postanu sudionici društva koji kritički pristupaju informacijama koje im se daju, sposobni za suočavanje s kompleksnim problemima i donošenje etički odgovornih odluka.

7. Literatura

Aristotel (1970). *Organon*. Beograd: Kultura.

Atkinson, M. (1984). *Our Masters' Voices: The Language and Body Language of Politics*. London: Methuen.

Babić, M., i Kunštek, E. (2015). Rok za pokretanje postupka – prijepor o njegovu računanju. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 36(1), str. 423-434. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/141255> (Datum pristupa: 01.08.2024.)

Biočina, Z. (2015). Analiza govora hrvatskih zastupnika u Europskom parlamentu. *Govor*, 32(2), pp. 155-179.

Bayley, P. (2004). *Analysing Language and Politics*. Cambridge University Press

Bassham, G., Irwin, W., Nardone, H. i Wallace, J. M. (2011). *Critical Thinking: A Student's Introduction*. McGraw-Hill.

Bowell, T., & Kemp, G. (2010). *Critical Thinking: A Concise Guide*. Routledge.

Buchberger, I. (2012). *Kritičko mišljenje: priručnik kritičkog mišljenja, slušanja, čitanja i pisanja*. Rijeka: Udruga za razvoj visokoga školstva Universitas.

Charteris-Black, J. (2014). *Analysing Political Speeches: Rhetoric, Discourse and Metaphor*. London: Palgrave Macmillan.

Cohen, M. (2015). *Critical Thinking Skills For Dummies*. Chichester: John Wiley & Sons, Ltd.

Damer, T. E. (2012). *Attacking Faulty Reasoning: A Practical Guide to Fallacy-Free Arguments* (7th ed.). Wadsworth Cengage Learning.

Eemeren, F.H. van i Grootendorst, R. (2004). *A Systematic Theory of Argumentation: The Pragma-dialectical Approach*. Cambridge: Cambridge University Press.

Fisher, A. (2011). *Critical Thinking: An Introduction*. Cambridge University Press

Govori za sve prilike (1997). *Govori za sve prilike i ukratko o govorništvu: priručnik za učinkovite i moderne govore*. Zagreb: Poslovni zbornik.

Groarke, L. i Tindale, C. (2013). *Good Reasoning Matters!* Canada: Oxford University Press.

Hrvatski jezični portal. *Kritika*.

URL:https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=elhjWhA%3D (pristupljeno: 10. svibnja, 2024).

Inić, S. (1984) *Govorite li politički? Esej iz sociologije "političkog jezika"*. Beograd: Istraživačko-izdavački centar SSO Srbije.

Kahane, H. i Cavender, N. (2014). *Logic and Contemporary Rhetoric: The Use of Reason in Everyday Life*. Cengage Learning.

Kišiček, G. (2008). Usporedba ženske i muške retorike u politici. *Govor*, 25, 2, 189-201. URL: <https://hrcak.srce.hr/173460> (pristupljeno: 10. svibnja, 2024).

Kišiček, G. (2021). *Homo politicus*. Zagreb: Jesenski i Turk.

Kišiček, G. (2010). Pogreške u argumentaciji – dvojbe u tumačenju i klasifikaciji. *Govor*, 27, 2, 129-143. URL: <https://hrcak.srce.hr/166087> (pristupljeno: 23. travnja, 2024).

Kišiček, G. i Stanković, D. (2014) *Retorika i društvo*. Zagreb: Naklada Slap.

Kišiček, G. (2018). *Retorika i politika*. Zagreb: Jesenski i Turk.

Kratzer, A. (2024). 'Why It's Better to Teach Logical Fallacies Backwards', *Angie Kratzer's official website*. URL: <https://angiekratzer.com/featured-resources/> (pristupljeno: 25. kolovoza, 2024).

Lucas, S. (2015). *Umijeće javnog govora*. Zagreb: MATE d.o.o.

Meyer, M., Carrilho, M. i Timmermans, B. (2008). *Povijest retorike od Grka do naših dana*. Zagreb: Disput.

Mihelčić, S. (2017). *Govorništvo kao izvannastavna aktivnost*. URL: <https://www.profil-klett.hr/govornistvo-kao-izvannastavna-aktivnost> (pristupljeno 23. siječnja, 2024).

Perelman, C. i Olbrechts-Tyteca, L. (1958). *Rasprava o argumentaciji*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.

Perelman, C. (1982). *The Realm of Rhetoric*. London: University of Notre Dame Press.

Petrović, G. (2005). *Logika*. Zagreb: Element.

Poropat Darrer, J. (2022). *Predsjednička retorika u Hrvatskoj*. Pletikos Olof, E. (mentor). Zagreb.

Sunara-Jozek, D. (2019). Govorništvo – potreba u hrvatskomu odgojno-obrazovnomu sustavu. *Život i škola*, LXV, 1-2, 171-180. URL: <https://doi.org/10.32903/zs.65.1-2.13> (pristupljeno: 26. svibnja 2024).

Škarić, I. (2011). *Argumentacija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Škarić, I. (2003). *Temeljni suvremenog govorništva*. Zagreb: Školska knjiga.

Transcript Library (2020). *Trump & Biden Final Presidential Debate Transcript 2020*. URL: <https://www.rev.com/blog/transcripts/donald-trump-joe-biden-final-presidential-debate-transcript-2020> (pristupljeno: 13. ožujka, 2024).

Walton, D. (2006). *Fundamentals of Critical Argumentation*. New York: Cambridge University Press.

Weissman, J. (2010). *Najbolji prezenter: tehnika, stil i strategija najpoznatijeg američkog trenera govorništva*, Zagreb: MATE d.o.o.

Weston, A. (1992). *A Rulebook for Arguments*. Indianapolis/Cambridge: Hackett Publishing Company.

Zarefsky, D. (2008). Strategic maneuvering in political argumentation, *Argumentation*, 22 (3), pp. 317-330. doi: 10.1007/s10503-008-9096-9.

Sažetak

Ovaj diplomski rad analizira poučavanje argumentacijskih pogrešaka u okviru nastave govorništva s ciljem jačanja kritičkog mišljenja kod učenika. Teorijski dio rada definira i klasificira ključne argumentacijske pogreške te naglašava njihovu važnost u analizi političkog govora. Drugi dio rada posvećen je metodičkom pristupu poučavanju ovih pogrešaka u srednjim školama, s posebnim naglaskom na analizu stvarnih političkih govora. Predlažu se različite nastavne metode, uključujući analizu govora, vizualne materijale i ulogu igranja, kako bi učenici aktivno sudjelovali u učenju. Rad zaključuje da je prepoznavanje i dekonstrukcija argumentacijskih pogrešaka ključna za razvoj kritičkog mišljenja i učinkovite komunikacije. Ovaj pristup omogućuje učenicima ne samo bolje razumijevanje retorike, već i vještinu analitičkog razmišljanja, što je od presudne važnosti u modernom društvu.

Ključne riječi: argumentacija, argumentacijske pogreške, politički govor, retorika

Summary

This thesis presents the teaching of logical fallacies within the framework of rhetoric classes, with the goal of strengthening students' critical thinking. The theoretical part of the paper defines and classifies key logical fallacies and emphasizes their importance in analyzing political discourse. The second part of the paper focuses on the methodological approach to teaching these fallacies in high schools, with special emphasis on analyzing real political speeches. Various teaching methods are proposed, including speech analysis, visual materials, and role-playing, to encourage active student participation in learning. The paper concludes that the recognition and deconstruction of logical fallacies are crucial for the development of critical thinking and effective communication. This approach enables students not only to better understand rhetoric but also to develop the skill of analytical thinking, which is of vital importance in modern society.

Key words: argumentation, fallacies, political speech, rhetoric